

Київський національний торгово-економічний університет

Кафедра психології

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ
ДО ТВОРЧОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Студентки 2 курсу 2м групи,
спеціальності 053 “Психологія”
спеціалізації “Психологія”

Гузій Наталії
Василівни

Науковий керівник
доктор психологічних наук
професор

Корольчук Микола
Степанович

Науковий консультант
кандидат психологічних наук
доцент

Капосльоз Григорій
Вікторович

Гарант освітньої програми
доктор психологічних наук
професор

Корольчук Валентина
Миколаївна

Київ 2020

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Науково-теоретичні основи дослідження психологічного забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності	6
1.1. Психологічні засади творчості у професійній діяльності.....	6
1.2. Психологічна сутність, зміст і структура готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності.....	13
Розділ 2. Обґрунтування організації експериментального дослідження, психодіагностичного інструментарію та освітньо-розвивальної програми психологічного забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності.....	19
2.1. Організація дослідно-пошукової роботи і розробка емпіричної моделі дослідження	20
2.1. Психодіагностичний інструментарій дослідження	22
2.3 Освітньо-розвивальна програма психологічного забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності.....	27
Розділ 3. Результати емпіричного дослідження та апробації освітньо- розвивальної програми психологічного забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності	31
3.1. Стан розвиненості структурних компонентів готовності студентів до творчості у професійній діяльності.....	31
3.2. Результати апробації освітньо-розвивальної програми психологічного забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності.....	41
Висновки	53
Список використаних джерел.....	57
Додатки.....	64

ВСТУП

Актуальність теми. Розгортання сучасних цивілізаційних процесів зумовлює динамічні зміни в усіх сферах життя суспільства – економіці, виробництві, культурі, освіті та відповідний соціальний запит на підготовку фахівців нового типу, яким притаманні інноваційний тип мислення, високий креативний потенціал, суб'єктна позиція, ініціативність та творча спрямованість професійної діяльності. Згідно до такого підвищення вимог до професійних якостей працівників, їх психологічних властивостей, характерологічних особливостей суттєво перебудовується і діяльність вищої школи. Перед сучасною вищою освітою постають завдання не лише підготовки висококомпетентних кваліфікованих кадрів для різних галузей народного господарства, а й психологічного забезпечення професійно-творчого розвитку фахівців, формування їх готовності до виявів творчості у майбутній професійній діяльності.

Фундаментальні засади психології творчості широко представлені в оригінальних теоріях і концепціях вітчизняних і зарубіжних науковців В.Андреєва, Д.Богоявленської, О.Моляко, В.Клименка, В.Рибалка, В.Роменця, Я.Пономарьова, Б.Тєплова, Ф.Гальтона, Дж.Гілфорда, Е.Торренса, Т.Рібо та ін. Проблема готовності людини до різних видів діяльності активно розробляється у дослідженнях М.Дьяченка і А.Кандибовича, М.Левітова, В.Мясищева, В.Моляка, М.Томчука та ін. Питання творчих властивостей фахівців успішно вивчається у межах психології праці та професії, професійній акмеології, педагогіки творчості (Н.Вишнякова, О.Деркач, В.Зазикін, Є.Климов, Н.Кузьміна, А.Маркова, О.Моляко, С.Сисоєва та ін.). Психологія студентства і психологія вищої школи знаходиться у просторі наукових пошуків Б.Ананьєва, С.Максименка, Н.Тализіної, В.Петровського, В.Семиченко, Н.Чепєлевої, В.Якуніна та ін. Дефініція психологічного забезпечення нещодавно уведена у науковий обіг завдяки працям М.Корольчука, І.Сапова та О.Солодкова, О.Блінова, В.Крайнюк, В.Осьодло та ін. здебільшого у контексті особливостей професійної діяльності представників екстремальних професій.

Разом із тим, проблема психологічного забезпечення готовності студентської молоді до творчості у майбутній професійній діяльності ще не отримала комплексного наукового вирішення, що входить у протиріччя із сучасною соціально-освітньою ситуацією. Отже, актуальність, недостатня вивченість проблеми та необхідність її вирішення на теоретичному та практичному рівнях зумовили вибір теми дослідження: “Психологічне забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності”.

Мета дослідження – розробити й обґрунтувати психологічне забезпечення розвитку готовності студентів до творчості у професійній діяльності.

Для досягнення поставленої мети було визначено наступні завдання:

1. здійснити теоретичний аналіз стану розробленості проблеми психологічного забезпечення готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності та визначити її психологічний зміст і структуру;
2. обґрунтувати організаційні засади дослідно-пошукової роботи та психодіагностичний інструментарій вивчення стану й психологічних особливостей готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності;
3. дослідити рівні розвиненості структурних компонентів готовності студентів до творчості у професійній діяльності та їх психологічні особливості;
4. розробити освітньо-розвивальну програму психологічного забезпечення готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності та провести її експериментальну апробацію.

Об’єкт дослідження – процес підготовки студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності.

Предмет дослідження – психологічне забезпечення готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження та розв’язання його завдань було використано наступні методи: теоретичні – аналіз

літературних джерел, порівняння різних підходів до вирішення проблеми, систематизація наукової інформації, дефінітивний аналіз, моделювання для визначення понятійного апарату дослідження, побудови загальної логіки розгортання науково пошуку; емпіричні – спостереження, тестування та опитування [6; 24; 27; 39; 56; 57], вивчення продуктів діяльності студентів, констатувальний та формувальний експерименти для збору та подальшого аналізу емпіричних даних; статистичні – кількісний та якісний аналіз отриманих емпіричних даних з використанням методів математичної статистики для перевірки та інтерпретації результатів дослідно-експериментальної роботи.

Наукова новизна та теоретичне значення роботи полягає у комплексному вивченні проблеми дослідження, уточненні її понятійного апарату, поглибленні знань щодо особливостей психологічного змісту і структури досліджуваного феномена й методів діагностики розвиненості його складових у студентів, вдосконаленні психологічного забезпечення їх готовності до творчості у професійній діяльності.

Практична цінність отриманих результатів визначається можливостями застосування сформульованих положень, висновків та рекомендацій в організації навчально-виховного процесу у вищій школі при викладанні психолого-педагогічних дисциплін, проведення психологічного консультування студентів, різних видів виробничої практики, що підтверджено довідкою з бази переддипломної практики.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи оприлюднені у: статті «Психологічний зміст і структура готовності студентів ЗВО до педагогічної творчості», опублікованої у збірнику «Організаційна та економічна психологія» (КНТЕУ, 2020); доповіді на Міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні проблеми психології розвитку особистості” (Київ, 14-15 травня 2020 р.); виступах на засіданнях кафедри теоретичної та консультативної психології факультету психології НПУ імені М.П.Драгоманова.

РОЗДІЛ I

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ТВОРЧОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Психологічні засади творчості у професійній діяльності

Сучасні наукові положення щодо творчої сутності професійної діяльності людини відображають актуальні парадигматичні підходи до визначення фундаментального психологічного змісту професійної праці як одного з видів перетворювальної діяльності людини, що висуває відповідні вимоги до творчих професійних якостей працівників, їх готовності до професійної творчості як передусім сфери психічного. Виявлення сутності та особливостей професійної творчості фахівців неможливо поза розгляду феноменології творчості як фундаментальної категорії психології, яка безпосередньо розробляється психологією творчості – особливою інтегративною галуззю психологічного знання, що узагальнює дослідження загальної та диференціальної психології, психогенетики, психотерапії та психофізіології, психології особистості, психології праці, психології мистецтва, наукової та технічної творчості тощо та вивчає психологічні закономірності, механізми, детермінанти творчих процесів у різноманітних сферах людської діяльності [17, с. 12-13].

Прагнення людства досягнути таємничу природу творчості відомі із стародавніх часів, проте провідні науково-психологічні теорії творчості сформувалися лише протягом минулого століття. До найбільш визнаних теорій творчості у західній психології належать: інтуїтивістська теорія творчості А. Бергсона (1859-1941); генетична теорія творчості Т. Рібо (1839-1936); інтелектуальна теорія творчості Дж. Гілфорда (1897-1987), Е. Торренса (1915-2003); психоаналітична теорія творчості З. Фрейда (1856-1939), К. Юнга (1875-1961), А. Адлера (1870-1937); гуманістична теорія творчості А. Маслоу (1908-1970); патопсихологічна теорія творчості Ж. Моро де Тур (1804-1884), Ч. Ломброзо (1835-1909), Ф. Гальтона (1822-1911) [66; 67; 68; 69; 70], кожна з

яких виробила власні оригінальні підходи до вивчення й розуміння феномену творчості [17, с. 22-27]. Вітчизняна психологія творчості дорадянської, радянської та пострадянської доби сформувалася у психологічних концепціях творчості П. Енгельмейера (1855-1940(42), С. Грузенберг (1876-1938), Б. Теплова (1896-1965), Л. Виготського (1896-1934), С. Рубінштейна (1889-1960), Г. Альтшуллера (1926-1998), Я. Пономарьова (1920-1997), у працях українських психологів – О. Потебні (1835-1891) та його учнів, Г. Костюка (1899-1982), В. Роменця (1926-1998), а також у сучасних дослідженнях В. Андреева, Д. Богоявленської, Р. Грановської, Н. Вишнякової, В. Клименка, О. Лука, С. Максименка, О. Моляки, В. Рибалки, В. Шадрикова, С. Шандрука та ін. [5; 30; 36; 47; 64]. У зазначених теоріях та концепціях представлено оригінальні погляди авторів на предмет психології творчості як психічну структурну організацію творчої діяльності людини [42, с. 134] та системотвірні чинники психології творчості – психофізіологічні аспекти творчих процесів у психіці людини, їх зв'язок з іншими пізнавальними психічними процесами, станами і властивостями, а також наукові підходи до дослідження творчої особистості та творчої діяльності людини. Розглянемо основні засадничі положення цих концептуальних підходів.

Фізіологічні аспекти творчості людини безпосередньо розкривають її біологічну сутність, що обґрунтовується у теорії функціональної асиметрії півкуль головного мозку людини, відмінності у роботі яких вперше було виявлено психіатром Р. Сперрі. Англійський невролог Дж.Х. Джексон розробив концепцію домінантності півкуль, згідно якої у людини на основі вроджених та вдосконалених механізмів взаємодії півкуль формується певний профіль асиметрії півкуль (латеральність), який забезпечує різні пізнавальні стратегії – аналітичні або чуттєві. На роль правої півкулі у функціонуванні неусвідомлених інтуїтивних процесів та накопиченні й збереженні чуттєвого досвіду наголошували і представники психоаналізу, вважаючи розвиненість й домінантність правої півкулі детермінантою творчих потенцій людини. При тому зазвичай домінантність лівої півкулі (інтелекту) стосовно одних функцій

поєднується у тієї ж людини з домінантністю правої півкулі відносно інших функцій [17, с. 20], що пов'язано із характером предметно-практичної діяльності та зумовлено впливом навчання й виховання.

До ключових проблем психології творчості належать питання психологічних механізмів творчого процесу, ролі у його перебігу інтуїції та логіки, уяви та мислення, їх співвідношення з іншими психічними явищами. За В. Клименком механізми творчості – це цілісні психічні системи, утворені за життя для здійснення обміну інформацією та енергією під час розв'язання психологічних задач і проблем та вироблення творчих продуктів, стан функціонування яких визначає домінантні типологічні прояви людини як творця, споживача, виконавця [20, с. 12-13]. Я. Пономарьов, виходячи з розуміння творчості як “механізму продуктивного розвитку” людини, спираючись на дослідження структури творчого процесу, вважає найбільш загальним психологічним механізмом творчості вирішення творчих завдань – єдність логічного та інтуїтивного, що складним чином функціонують на різних рівнях структурної організації психіки. На думку дослідника верхні шаблі такої схеми представлені абстрактними, логічними видами мислення, а нижчими гранями слугує інтуїтивне мислення [42, с. 262-266; 43, с. 189-191]. Оригінальний підхід до розкриття механізмів творчого процесу міститься у концепції творчості В. Роменця, які вчений вбачає у якісному переході від нормативно регульованої адаптації людини до наднормативної культуротворчості особи у їх іманентному взаємозв'язку. Якщо перший забезпечує збереження гомеостазу для “виживання” у певному середовище, то другий пов'язаний із функціонуванням гетеростазу як властивості складних нерівноважених систем, що набуває індивідуальних рис, оригінального змісту, комунікативності, позитивної продуктивності, а також аксіологічних властивостей, без яких, на думку вченого, творчість втрачає сенс. Тому у творчій діяльності людина, за В. Роменцем, прагне реалізувати свою свободу, а її вчинки виступають безпосереднім механізмом моральної творчості [12; 18; 49, с. 182-194]. Сучасний український психолог В. Клименко визначає

механізми творчості як креативну систему психіки “Я” (свідомість) і “не Я” (таємниця, невідоме) у їх взаємодії, а неподільна цілісність таких механізмів, на думку вченого, складається з уяви, мислення, почуття, психомоторіки, енергопотенціалу, функціями яких є можливість жити в ноосфері і користуватися її здобутками, забезпечує зв’язок із логосом, є провідною умовою життя [20, с. 53, 99-112]. С. Шандрук вважає, що на даний час у дослідженнях творчості встановлено такі групи основних механізмів творчої діяльності людини як: пошук невідомого шляхом аналізу через синтез; пошук невідомого шляхом актуалізації взаємодії інтуїтивного і логічного; пошук невідомого шляхом організації асоціативного мислення; пошук невідомого шляхом застосування евристичних прийомів і методів; унеможливлення зворотнього зв’язку-механізму отримання невідомого [62, с. 22].

Резюмуючи, слід зазначити, що предметне поле сучасної психології творчості становлять передусім такі системні ознаки творчості як-от: продуктивна діяльність людини як багаторівневий складноструктурований творчий процес, результатом чого постає новий суспільно чи особистісно значущий продукт, що відрізняється новизною, оригінальністю, нестандартністю; та її головний суб’єкт і водночас фундаментальний результат, носій творчого початку – творча особистість. Якщо діяльнісні аспекти творчості здебільшого розглядаються на рівні конкретних предметних результатів або процесу виконання людиною різноманітних творчих дій, характеризуються певними стратегіями (за О. Моляко), то психологія творчої особистості активно розробляє проблеми творчого потенціалу, творчих здібностей, обдарованості, креативності людини в їх іманентному взаємозв’язку, що може бути співвіднесено із психологічною готовністю особистості до виявів творчості у різних видах життєдіяльності.

Поняття творчої особистості широко використовується у науковій літературі та повсякденній практиці для позначення системної якості високого рівня розвитку людини, спроможної створювати нові матеріальні та культурні продукти у діапазоні від оригінального розв’язання елементарного завдання

утилітарного характеру до створення унікальних шедеврів й цінностей суспільного значення. Сутність творчої особистості у психології розглядається багатопланово: О. Лук, П. Нечаєв, Н. Петрович, Я. Пономарьов та ін. визначають сутність творчої особистості через багатоманітні характерологічні властивості; Л. Єрмолаєва-Томіна, В. Козленко, Т. Посталюк – через поняття творчого стилю діяльності та вияву творчої активності; Д. Богоявленська, Н. Кічук – через вияв інтелектуальної ініціативи та активності, А. Маслоу, К. Роджерс – через її здатність до самореалізації тощо.

Одне з центральних місць в психології творчої особистості посідає дослідження проблеми творчих здібностей, започатковані у психологічній науці Ф. Гальтоном, Б. Тепловим, Т. Рібо, С. Рубінштейном та представлені різноманітними сучасними теоріями і концепціями творчих здібностей (Г. Айзенк, В. Андреев, Д. Векслер, Дж. Гілфорд, В. Крутецький, О. Моляко, О. Лук, К. Платонов, Я. Пономарьов, В. Рибалко та ін.). Сучасний дослідник С. Шандрук визначає два основних підходи до психологічного розв'язання проблеми творчих здібностей людини в аспекті їх формування та розвитку та вважає, що перший виходить з положення про те, що власне творчих здібностей не існує, а інтелектуальна обдарованість постає як необхідна, проте недостатня умова вияву творчої активності особистості (Д. Богоявленська, А. Танненбаум, А. Олох, А. Маслоу та ін.); тоді як другий – обстоює тезу, що високий рівень розвитку інтелекту передбачає також високий рівень творчих здібностей і навпаки, при тому самодостатнього творчого процесу як специфічної форми психічної активності не існує (Г. Айзенк, Д. Векслер, Л. Термен, Р. Стерберг, Р. Уайсберг та ін.). До того ж прихильники двох інших підходів, на думку вченого, заперечують однозначний зв'язок між інтелектом та здатністю до творчості, вважаючи, що творча здатність є самостійною, незалежною від інтелекту (О. Лук, Дж. Гілфорд), між рівнем інтелекту та ступенем здатності до творчості існує незначна кореляція (Е. Торренс) [62, с. 45].

Близьке за змістом поняття творчого потенціалу особистості додає до творчих здібностей характеристики сили, дієвості, ресурсу, енергетичної

основи творчих можливостей людини (О. Матюшкін, О. Клепиков, І. Кучерявий, О. Моляко, Р. Риндак та ін.). О. Моляко включає до складових творчого потенціалу особистості задатки, схильності, допитливість, загальний інтелект, наполегливість, емоційну забарвленість, творчоскість, інтуїтивізм та ін. [44, с. 32]. У термінологічному тезаурусі психології творчості поряд із традиційними дефініціями творчих здібностей, творчого потенціалу особистості активно використовується достатньо нове для вітчизняної науки поняття креативності, що треба розглядати не лише як іншомовне запозичення, а й як самодостатню дефініцією, концептуально пророблену Дж. Гілфордом, Е. Торренсом, С. Медніком та іншими зарубіжними психологами та розвинену в працях Д. Богоявленської, Н. Гнатко, В. Дружиніна, С. Максименка, О. Матюшкіна, В. Моляка, С. Сисоєвої та ін. На сьогодні залишається дискусійним питанням співвідношення понять творчості та креативності, яке вирішується відповідно до трьох основних підходів – вони розглядаються як синоніми; вважаються автономними феноменами; креативність витлумачується як потенціал, внутрішній ресурс людини [17, с. 91]. Найбільш визнаною вважається позиція, згідно якої креативність особистості виступає вагомою передумовою продуктивної творчості, детермінантою її внутрішньої творчої активності, її ціннісно-сміслових чинників у формах результативності, змістовності, процесуальності [17, с. 93; 52, с. 22].

Актуальність екстраполяції фундаментальних положень психології творчості на професійну працю людини зумовлюється сучасними пріоритетами цивілізаційного поступу суспільства, необхідністю збагачення його духовно-творчого потенціалу як чинника розвитку людського капіталу, що відображується у сучасних дослідженнях у галузях психології праці і професії, акмеології. Сьогодні поступово долаються підходи до поділу професійної праці на так звану рутинну і творчу, наголошується на діалектичному співвідношенні виконавських, репродуктивних аспектів із творчими у будь-яких видах професійної діяльності та перспективності їх подальшого збагачення творчими

аспектами. Творчість, на думку вчених О. Моляка, Б. Ломова, потрібна людям для виживання, а не лише для створення романів чи симфоній [16, с. 20].

Найбільш потужні евристичні можливості дослідження творчості у професійній діяльності сконцентровані, на нашу думку, у сучасному акмеологічному знанні. Так, в акмеологічній концепції розвитку професіонала до змісту професіоналізму діяльності як якісної характеристики суб'єкта праці поряд із компетентністю входять різноманітні професійні уміння і навички, вироблені на основі творчих рішень, а до акмеологічних інваріантів професіоналізму особистості належать розвиненість складних здібностей фахівця до передбачення, прогнозування й прийняття творчих інноваційних рішень, високий рівень креативності, спрямованість мотивації на професійні досягнення, професійний саморозвиток та самовдосконалення [13, с. 250-270].

Виходячи із фундаментальних засад психології творчості щодо формування творчої особистості, зокрема положень, сформульованих академіком О. Моляко, які вказують на цілеспрямованість, нестихійність процесу виховання і самовиховання творчої особистості [35], здатність до творчості у професійній діяльності може розглядатися як результат багатофакторного гетерогенного процесу професіогенезу працівників, в якому особливу роль відіграє спеціально організована професійна підготовка у ЗВО, спрямована на формування готовності студентів до творчості у професійній діяльності та її психологічне забезпечення. Відповідно у період оволодіння професією у ЗВО студенту важливо не лише засвоїти нормативну систему загальнокультурних, спеціально предметних знань та умінь, а й розвинути свої професійно-творчі можливості, здібності, обдарування, оволодіти стратегіями і тактиками професійного саморозвитку, що становить основу їх психологічної готовності до творчості у професійній діяльності.

Отже, аналіз науково-теоретичних досліджень проблеми психології творчості у ракурсі особливостей професійної діяльності людини уможливив розкриття її базових понять, основних психологічних детермінант

функціонування і вдосконалення та дозволив обґрунтовано підійти до розгляду готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності.

1.2. Психологічна сутність, зміст і структура готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності

Психологічна готовність людини до здійснення конкретних видів діяльності, зокрема трудової діяльності як, за висловом М. Корольчука, “природної умови життя, базового принципу існування людини у суспільстві” [23, с. 15], вважається найвагомішою детермінантою її продуктивності, тим суб’єктивним показником, що відображає ступень розвитку усіх особистісних структур та їх відповідність вимогам цієї діяльності, а також належить до широковживаних термінів в одному синонімічному ряді поряд із професійною підготовленістю, придатністю, успішністю, працездатністю фахівця тощо.

Наукове забезпечення процесу вивчення, аналізу, формування психологічної готовності особистості до діяльності повинно спиратися, на думку М. Томчука, на надійні методологічні засади, до яких вчений відносить передусім систему загальних принципів її формування, а саме: врахування тих особистісних рис і властивостей, які найкраще відповідають вимогам діяльності та сприяють її успішності; спричинення, що дозволяє при вивченні психологічної готовності до будь-якої діяльності враховувати систему факторів, чинників, що впливають на динаміку, механізми її формування; цілісного підходу, що передбачає встановлення взаємозв’язків між окремими її показниками; порівняння емпіричних результатів з уже відомими й встановленими фактами; узгодження технологій формування готовності з індивідуальними особливостями, віковою специфікою; врахування динаміки її змін; вдосконалення технологій предметної діяльності [58, с. 41-42].

Наукове розроблення дефініції психологічної готовності до професійної праці розпочалося з середини ХХ ст. відповідно до динамічних тенденцій суттєвого підвищення вимог до ефективності професійної діяльності людини, значного збагачення й ускладнення її психологічного змісту та пройшла, згідно

висновків А. Линенко, три етапи еволюції – віднесення готовності до психічних процесів людини, зв'язку готовності із стійкістю особистості до зовнішніх і внутрішніх впливів, розгляд готовності крізь призму теорії діяльності [29]. На сьогодні широковживане поняття готовності розглядається у науковій літературі як психічний стан, особистісна властивість, психологічне новоутворення, результативність (якість) підготовки та ін., зокрема ця дефініція співвідноситься із настановою (Д. Узнадзе), здібністю (Б. Ананьєв, М. Левітов, С. Рубінштейн), інтегративною особистісною властивістю (М. Дьяченко, А. Кандибович, О. Ковальов). Вченими напрацьовано чимало концептуальних орієнтирів до визначення сутності, змісту та структури цього поняття, серед яких найбільше ствердилися функціональний, особистісний та особистісно-діяльнісний підходи.

З позиції *функціонального* підходу (П. Анохін, М. Левітов, В. Мясичев, О. Ковальов, Д. Узнадзе, А. Пуні, Ю. Сосновікова, О. Столяренко та ін.) психологічна (психічна) готовність тлумачиться як певний тимчасовий, ситуативний психічний стан працездатності фахівця, “предстартової” активізації його психічних функцій, швидкої орієнтації в наявних умовах праці, а також установка на активну й доцільну дію та налаштованість на її виконання, на фоні чого відбувається динамічний перебіг психічних процесів та виробляються ті чи інші форми поведінки, активізуються фізіологічні механізми психіки й функціональні системи організму. Резюмуючи наявні напрацювання з цього питання, М. Дьяченко і Л. Кандибович визначають ситуативну готовність до діяльності як динамічний цілісний стан особистості, внутрішню налаштованість на певну поведінку, мобілізацію зусиль на активні та доцільні дії, а її виникнення пов'язується із розумінням завдання, усвідомленням відповідальності, бажання домогтися успіху [15, с. 51].

У ракурсі *особистісного* підходу, представленого дослідженнями І. Зимньої, Л. Кондрашової, Я. Коломінського, В. Крутецького, А. Линенко, В. Моляко, А. Реана, М. Смольсон, В. Шадрікова та ін. психологічна готовність до діяльності розуміється як багаторівневе складноструктуроване

особистісне утворення, стійка й незалежна від ситуації підготовленість до певної діяльності, внутрішнє умотивоване прагнення до її продуктивності, що характеризується спрямованістю свідомості фахівця на професійну діяльність, його налаштованості на професійний успіх [21; 29; 46]. Так, В. Шадриков підкреслює, що готовність може розглядатися не лише як робоча мобілізація професійних та психологічних можливостей, а й високий професіоналізм, оснований на різноманітних, відібраних соціальним досвідом і професією резервах, компенсаціях і заміщеннях, породжений самовдосконаленням природних даних, особистого досвіду і практики, педагогічною школою і власною професійною орієнтацією [61].

Відповідно до положень *особистісно-діяльнісного* підходу, що розробляється у роботах А. Деркача, К. Дурай-Новакової, М. Дьяченка, Л. Кандибовича, С. Максименка, О. Пелех, В. Сластьоніна та ін. готовність витлумачується як цілісний прояв індивідуальних особистісних якостей та властивостей, що забезпечує ефективне виконання функцій діяльності. На думку С. Максименка як “цілеспрямоване вираження особистості” включає погляди, переконання, знання, навички, уміння, волю та інтелектуальні якості, установки, почуття та формується у процесі всебічної підготовки і є результатом повноцінного розвитку особистості з урахуванням вимог фахової діяльності [32, с. 70]. М. Дьяченко і Л. Кандибович, вважаючи психологічну готовність складним проявом особистості, виокремлюють неспецифічні можливості людини, що характеризуються застосуванням засобів, загальних для усіх завдань та специфічні можливості, які визначаються стійкими властивостями особистості та їх актуалізацією. Відповідно, як і М. Левітов, вчені підкреслюють, що зазначені види можливостей утворюють тимчасову (ситуативну) готовність та довготривалу (стійку) готовність до діяльності у їх динамічних перетинаннях [15 с. 50; 28, с. 91].

Найбільш перспективною для нашого дослідження вважаємо широку особистісно-когнітивну орієнтацію у розумінні психологічної готовності студентів ЗВО до професійної праці як результату їх професійної

підготовленості щодо розвиненості професійно важливих особистісних властивостей, концептуально пророблену у дослідженнях М. Томчука, згідно якої цю дефініцію слід розглядати як результат підготовки (підготовленості) людини до певної діяльності та стійке, багатоаспектне утворення особистості, котре охоплює низку компонентів, адекватних змісту та умовам діяльності, які у сукупності дають змогу успішно здійснювати діяльність [58, с. 44]. У такому контексті психологічну готовність до професійної діяльності слід тлумачити як пролонговану мету навчання студента у ЗВО, так і розвиток його так званих “м’яких навичок” (soft skills) [40]. Важливим для наших пошуків є також положення, сформульоване О. Моляко про те, що психологічна готовність до діяльності сприяє тому, щоб професіонал самостійно шукав і знаходив у праці можливості для творчості, інтелектуального насичення трудових процесів, тим самим ефективніше вживлюючись у працю і колектив, відчуваючи себе особистістю, суб’єктом праці та творчості [36].

Особливого значення для визначення психологічного змісту готовності фахівця до творчості у професійній діяльності набувають питання її структурної організації. Науковці пропонують включати до структурного складу психологічної готовності до виявів творчості у різних видах професійної діяльності такий набір компонентів: пізнавальний (інтелектуальний), емоційний (А. Деркач) [13, с. 35]; мотиваційний, пізнавальний, емоційний, вольовий (М. Дьяченко і Л. Кандибович) [15, с. 52]; мотиваційний, когнітивний, операційно-процесуальний, емоційно-вольовий (М. Томчук) [58, с. 44]; пізнавальний, мотиваційний, поведінковий, особистісний (М. Артюшина) [2, с. 21-22]; ситуаційно-почуттєвий, когнітивний, мотиваційний, ціннісно-орієнтаційний, операційний, емоційно-вольовий, рефлексивний поряд із спроможністю до творчої надситуаційної діяльності (С. Шандрук) [62, с. 67]. Узагальнюючи різні підходи до визначення структури готовності загалом, і готовності до професійної праці творчого характеру зокрема, вважаємо за необхідне включення до структурного змісту особистісно-діяльнісної готовності студентів до творчості у професійній діяльності мотиваційну

спрямованість їх особистості на творчі досягнення у професійній діяльності та творче ставлення до майбутньої професії (мотиваційний компонент); креативні характеристики їх особистості (креативно-особистісний компонент); розвиненість емоційно-вольових якостей як експресивно-динамічних властивостей та здатності до вольової саморегуляції (афективний компонент); сформованість організаційно-комунікативних умінь і здібностей (конативний компонент).

Отже, виходячи з предмету нашого дослідження, *готовність студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності будемо вважати інтегрованим показником їх підготовленості до творчої професійної праці, індивідуально неповторним особистісно-професійним новоутворенням інтегративного характеру, сформованість якого психологічно забезпечується розвиненістю мотиваційно-ціннісної сфери свідомості студентів на творчі досягнення у житті і професії, креативних особистісних характеристик, динамічно-експресивних властивостей і здатності до вольової саморегуляції, організаційно-комунікативних умінь майбутніх фахівців.*

Вироблений підхід дозволяє обґрунтувати психодіагностичний інструментарій, розробити емпіричну й концептуальну модель предмету дослідження.

Висновки до 1 розділу

Фундаментальними засадами наукового дослідження проблеми готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності як сфери психічного виступають положення сучасної психології творчості у поєднанні із висновками інших галузей наукових знань, зокрема акмеології. Ключовими питаннями психології творчості та її провідними категоріями виступають творчий процес та його механізми, що забезпечують явище інсайту, виникнення стану творчого натхнення тощо; творча діяльність та її результати, що відрізняються новизною, оригінальністю, нестандартністю; творча особистість та її психічні характеристики, передусім творчі здібності, талановитість, обдарованість та геніальність, а також креативність, творче мислення та ін.

Екстраполяція фундаментальних положень психології творчості на професійну працю людини зумовила активізацію досліджень творчих аспектів професійної діяльності, вивчення творчих якостей фахівців. У дослідженнях з психології праці, акмеології активно розробляється дефініція професійної творчості, що має різні тлумачення і відповідно неоднозначні погляди вчених на її сутнісні характеристики. Здатність до творчості у професійній діяльності може розглядатися як результат багатofакторного гетерогенного процесу професійного розвитку працівників, в якому особливу роль відіграє спеціально організована підготовка студентів у ЗВО, спрямована на формування їх готовності до творчості у професійній діяльності, що вимагає розробки ефективного психологічного забезпечення.

На основі аналізу існуючого масиву наукових досліджень з проблеми психологічної готовності до професійної діяльності, її сутнісних характеристик, видів, структури було сформульовано робоче визначення досліджуваної дефініції та виокремлено її структурні складові. Готовність студентів до творчості у професійній діяльності розглядається у дослідженні як інтегративний показник їх підготовленості до творчої професійної праці, індивідуально неповторне особистісно-професійне новоутворення інтегративного характеру, сформованість якого психологічно забезпечується розвиненістю мотиваційно-ціннісної сфери свідомості студентів на творчі досягнення у житті і професії, креативних особистісних характеристик, динамічно-експресивних властивостей і здатності до вольової саморегуляції, організаційно-комунікативних умінь майбутніх фахівців.

Відповідно у структурі готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності виокремлено мотиваційний, креативно-особистісний, афективний та конативний компоненти, які утворюють фундаментальну основу психологічного забезпечення функціонування та подальшого розвитку цієї особистісно-професійної властивості майбутніх фахівців.

РОЗДІЛ II

ОБҐРУНТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ, ПСИХОДІАГНОСТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ТА ОСВІТНЬО-РОЗВИВАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ТВОРЧОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Виходячи з предмету нашого дослідження – психологічне забезпечення готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності – зацентруємо увагу на з'ясуванні сутності дефініції “психологічне забезпечення” та її значенні для побудови подальшої програми експериментальної роботи. Досить поширене сьогодні словосполучення “психологічне забезпечення” було уведено у науковий обіг й у подальшому розроблено у працях М. Корольчука (1979), І. Сапова та О. Солодкова (1986), О. Блінова (1999), В. Крайнюк (1999), В. Осьодло (2001) та ін. здебільшого при вивченні проблем професійної діяльності представників екстремальних професій. Під психологічним забезпеченням, його метою, об'єктом і предметом розуміється комплекс заходів і засобів впливу на психіку людини для створення сприятливих умов з метою підтримки, збереження й відновлення оптимального стану працездатності фахівця, виходячи з психологічних особливостей професійної діяльності [45, с. 6].

Для розв'язання завдань нашого дослідження, трансформуючи термін “психологічне забезпечення” у сферу психології творчості, психології праці і професії, психології вищої школи, будемо розуміти його змістове наповнення як *психологічний супровід процесу професійного становлення й творчого зростання студентської молоді, спрямований на розвиток й вдосконалення творчих особистісно-професійних якостей майбутніх фахівців, що передбачає психологізацію освітнього середовища навчально-професійної діяльності студентів, широке упровадження у навчально-виховний процес вищої школи методів і процедур психологічного аналізу, психологічної діагностики,*

психологічного впливу та інших психодидактичних засобів. Розроблення відповідного психологічного забезпечення готовності студентів ЗВО до творчості у майбутній професійній діяльності передбачало організацію нашого подальшого наукового пошуку у визначенні емпіричної моделі дослідження, виборі психодіагностичного інструментарію та експериментальних засобів психологічних впливів.

2.1. Організація дослідно-пошукової роботи і розробка емпіричної моделі дослідження

Організація експериментально-дослідної частини роботи здійснювалася відповідно до висунутої мети, поставлених завдань і полягала у створенні емпіричної моделі дослідження, що охоплювала три етапи: підготовчий, експериментальний, завершальний з відповідними особливостями змісту роботи на кожному з означених етапів (див.табл.2.1.).

На першому (підготовчому) етапі наукового пошуку розроблялася програма й концептуальна схема дослідження, визначався його науковий апарат, відбувався теоретичний аналіз стану розробленості проблеми психологічного забезпечення готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності на основі опрацювання літературних джерел, а також здійснювалася інтерпретація базових дефініцій дослідження, виявлявся психологічний зміст і структурна організація досліджуваної готовності.

На другому (експериментальному) етапі дослідження визначалися організаційні засади проведення експериментальної роботи, розроблялася емпірична модель дослідження, обирався й обґрунтовувався психодіагностичний інструментарій, що дозволив б найбільш оптимально провести процедури вимірювання, вивчити стан розвиненості структурних компонентів готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності, а також виявити їх взаємозв'язки. Поряд із цим розроблялася освітньо-розвивальна програми психологічного забезпечення готовності студентів ЗВО

до творчості у професійній діяльності, спрямована на її розвиток та вдосконалення за означеними компонентами.

Таблиця 2.1

Етапи емпіричного дослідження та їх змістове наповнення

№ з/п	Назва етапу	Зміст роботи
I	Підготовчий	<ul style="list-style-type: none"> здійснення теоретичного аналізу стану розробленості проблеми психологічного забезпечення готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності та визначення її психологічного змісту і структури
II	Експериментальний	<ul style="list-style-type: none"> розроблення емпіричної моделі (програми) дослідження та обґрунтування його психодіагностичного інструментарію вивчення рівнів розвиненості компонентів готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності створення освітньо-розвивальної програми психологічного забезпечення готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності
III	Завершальний	<ul style="list-style-type: none"> узагальнення результатів теоретичного та експериментального етапів дослідження

На третьому (завершальному) етапі дослідження здійснювалася презентація емпіричних результатів констатувального та формувального експериментів щодо визначення рівнів розвиненості компонентів готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності та динаміки їх розвитку під впливом експериментальної роботи, апробації запропонованої освітньо-розвивальної програми психологічного забезпечення досліджуваної готовності. Відбувалася інтерпретація та аналіз отриманих емпіричних даних, узагальнювалися та оформлювалися результати теоретичних та емпіричних досліджень, формулювалися висновки й рекомендації.

Відповідно до визначених теоретичних основ дослідження та виявлених у ході констатувального експерименту особливостей готовності студентів до творчості у професійній діяльності розроблялася освітньо-розвивальна програма психологічного забезпечення досліджуваної готовності студентів ЗВО у процесі професійної підготовки.

Схарактеризована організація емпіричного дослідження відповідає висунутій меті та поставленим завданням роботи.

2.2. Психодіагностичний інструментарій дослідження

Організація експериментального дослідження психологічного забезпечення готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності поряд із визначенням його фундаментальних теоретико-методологічних засад як сукупності вихідних наукових підходів і принципів вимагала також вибору інструментальних методик і технік його проведення. При тому ми виходили з положення про те, що методи психологічного дослідження постають певним способом отримання емпіричних даних і складаються з організаційних, власне емпіричних, інтерпретаційних процедур і методів обробки даних [31, с. 31-32], а обраний психодіагностичний інструментарій дослідження має забезпечити якість вимірювальних процедур та відповідати вимогам валідності, надійності, вірогідності й стандартизованості [37, с. 61]. До того ж при відборі методик ми зважали на їх зручність, економічність у часі, що необхідно враховувати в індивідуально-груповій роботі зі студентами в умовах навчального процесу і особливо при дистанційних формах його організації через пандемію.

Розроблена діагностична база для вимірювання виокремлених компонентів готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності охоплювала обраний комплекс психодіагностик методик, адекватних психологічним особливостям кожного з них, та їх рівневі характеристики, диференційовані за трьома рівнями – низьким, середнім та високим, що узагальнено представлено у табл. 2.2.

Зупинимося детальніше на характеристиках комплексу методик, використаних у дослідженні, які ми вважаємо достатньо інформативними для вирішення поставлених завдань і які наведені у додатку А.

Для вивчення мотиваційної бази готовності студентів до творчості у професійній діяльності була використана методика “Оцінка потреби в

Таблиця 2.2

**Діагностична база дослідження готовності студентів до творчості
у професійній діяльності**

Компоненти готовності студентів до творчості у професійній діяльності	Методики діагностики		Рівні розвиненості
	№ з/ п	назва методики	
мотиваційний	1	“Оцінка потреби в досягненнях” (Ю. Орлов)	високий середній низький
	2	“Творче ставлення до професії” тесту “Креативність” (Н. Вишнякова, Р. Ткач)	
креативно- особистісний	3	Опитувальник творчих характеристик особистості (М. Вільямс)	високий середній низький
	4	Опитувальник креативності (Р. Джонсон)	
афективний	5	“Дослідження вольової саморегуляції” (А. Зверьков, Є. Ейдман)	високий середній низький
конативний	6	КОС (В. Синявський, Б. Федоришин)	високий середній низький

досягненнях” Ю. Орлова [34, с. 272-273] у модифікації М. Корольчука та В. Крайнюк [24, с. 444-445], яка дозволяє виміряти ступень особистісної вмотивованості студентів на досягнення успіху в житті і професії, що є важливою передумовою формування їх особистісної спрямованості на творчість, самовдосконалення, розвиток ініціативності, суб’єктності, незадоволеності досягнутим тощо. Відповідно до інструкції студентам пропонувалося для оцінювання 22 твердження, з якими вони могли погодитися (відповідь “так”) або не погодитися (відповідь “ні”). Після співвіднесення відповідей з ключем визначалися сумарні бали оцінки отриманих відповідей за кількістю співпадінь, які згідно модифікованої інструкції переводилися у децільні (стенові) норми та диференціювалися у три рівня – низький (від 2 до 11 балів), середній (від 12 до 15 балів) та високий (від 16 до 19 балів).

Доповнювала діагностичну базу вивчення мотиваційного чинника готовності студентів до творчості у професійній діяльності методика визначення рівня їх творчого ставлення до майбутньої професії за допомогою використання шкали “Творче ставлення до професії” тесту “Креативність” (автори Н. Вишнякова, Р. Ткач) [6, с. 44-49]. Згідно інструкції опитувальника респонденти мають надати схвальні або заперечні відповіді на 10 запитань. Після порівняння із ключем за кожне співпадіння присвоюється по одному балу, а набрана їх сума вказує на рівень розвитку вимірюваної властивості – дуже низький (0-2 бали), низький (2-4), середній (4-6), достатньо високий (6-8), високий (8-10). Задля уніфікації отриманих емпіричних даних вони були диференційовані за трьома градаціями – низьким (1-4 бали), середнім (5-7 балів), високим (8-10 балів) рівнями відповідно.

Для діагностики креативно-особистісного компонента готовності студентів до творчості у професійній діяльності серед існуючих різноаспектних методик визначення рівнів креативності, творчого мислення, інтелектуальної ініціативи (Г. Айзенк, Д. Богоявленська, Д. Векслер, Ю. Гільбух, Дж. Гілфорд, Е. Торренс, та ін.) було обрано формат опитувальників й самооцінки креативності як характеристики творчої особистості як найбільш раціональної форми психодіагностики в умовах дистанційних форм спілкування зі студентами. З набору креативних тестів М. Вільямса (CAP) було обрано опитувальник для юнацтва на самооцінку особистісних властивостей, тісно пов'язаних із креативністю, адаптований О. Туник на значній за кількістю вибірці досліджуваних із суттєвою ретестовою надійністю [57, с. 21-26, 50-51]. Він складається з 50 запитань, на які пропонується для вибору 4 варіанти закритих відповідей “в основному вірно”, “частково вірно”, “в основному невірно”, “не знаю”. Час заповнення необмежений, але рекомендується його обмеження 30 хвилинами. Після співвіднесення відповідей з ключем за кожне співпадіння із шаблоном нараховується 2 бали, за решта відповідей нараховується по 1 балу крім колонки “не знаю”, а за співпадіння з позицією “не знаю” вираховується по 1 балу. У результаті сумарний сирий бал

співвідноситься із 100-бальною шкалою, а також можливе “віднімання” “штрафних” балів за відповіді “не знаю” як проявів нерішучості, недостатньої “творчоскості” особистості. Крім сумарного балу методика також діагностує окремо ступінь вираженості таких творчих характеристик особистості як допитливість, уяву, складність, здатність до ризику. Як дуже зручною, економною у часі та разом із тим привабливою для студентів формою проведення даної діагностичної методики та визначення її результатів виявилась можливість її проведення он-лайн [56].

У дослідженні креативно-особистісної сфери готовності студентів до творчості у житті і професії застосовувався також опитувальник креативності Р.Джонсона [27, с. 116-117] для визначення їх креативного потенціалу, у якому оцінюються 8 запропонованих параметрів виконання творчих дій за 5-бальною шкалою. Загальна сума набраних балів (максимально можливих 40 балів) диференціюється за п'ятирівневою градацією дуже низького (8-14 балів), низького (15-19 балів), нормального (20-26 балів), високого (27-33 бали) та дуже високого (34-40 балів) рівнів, уніфікованих й реінтегрованих нами у 3 рівні – низький (8-18 балів), середній (19-29 балів), високий (30-40 балів).

Емоційно-вольові, афективні характеристики готовності студентів до творчості у професійній діяльності діагностувалися за рівнем розвиненості вольової саморегуляції за допомогою тесту-опитувальника “Дослідження вольової саморегуляції” (А. Зверьков, Є. Ейдеман) [39, с. 85-87; 24, с. 382-385], представленими субшкалами наполегливості (від 0 до 16 балів), самовладання (від 0 до 13 балів) та загального індексу вольового самоконтролю (від 0 до 24 балів). Тест-опитувальник складається із 30 тверджень, які слід оцінити позитивно (+) або негативно (–) по відношенню до себе. Обрахування відповідей залежно від співпадіння із ключем за кожною шкалою дозволяє отримати відповідні індекси вольової саморегуляції, високі значення яких засвідчують емоційну активність, незалежність, цілеспрямованість, контроль емоційних реакцій і станів як творчих характеристик особистості, а низькі

значення – їх антиподи. Отримані дуальні емпіричні показники за трьома субшкалами було реінтегровано у три рівні – низький, середній та високий.

Особливості організаційно-комунікативного потенціалу творчої професійної поведінки майбутніх фахівців досліджувалися крізь призму комунікативних і організаторських схильностей за допомогою методики КОС-1 “Методика виявлення комунікативних та організаторських схильностей” В. Синявського та Б. Федоришина [27, с. 109-112; 24, с. 451-455], що дає змогу на основі відповідей на 40 запитань та встановлення відповідних індексів від 0,1 до 1,0 вивчити розвиненість у студентів здатності налагоджувати контактну взаємодію, виявляти творчу ініціативу у спілкуванні, впливати на інших людей тощо, вкрай важливих творчих якостей для майбутньої професійної діяльності, особливо у соціонімічних професіях. Після обрахунків кількості співпадінь з ключем визначалися рівні комунікативних та організаторських схильностей окремо (низький, нижче середнього, середній, високий, дуже високий), які задля уніфікації експериментальних даних були реінтегровані у три рівня – низький (0,1 – 0,48), середній (0,49-0,72) та високий (0,73-1,0).

Отже, при визначенні комплексу психодіагностичних методик для дослідження особливостей мотиваційного, креативно-особистісного, афективного, поведінкового компонентів готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності ми обрали такі, що зарекомендували себе як валідні, достатньо інформативні, а також надійні, вірогідні та стандартизовані [14; 25; 31; 37; 39].

Для статичної обробки емпіричних результатів дослідження використовувалися методи статистичної обробки даних, зокрема застосовувався кореляційний аналіз за допомогою вбудованих статистичних функцій MS Excel.

Застосування розробленого психодіагностичного інструментарію дозволило виявити особливості психологічної готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності та визначити ефективність запропонованої освітньо-розвивальної програми, що входить до завдань нашого дослідження.

2.3. Освітньо-розвивальна програма психологічного забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності

У сучасній психологічній думці напрацьовано чимало продуктивних концептуальних підходів щодо вирішення проблеми розвитку творчої особистості загалом (Дж. Гілфорд, Р. Стернберг, Е. Боно, Л. Виготський, В. Моляко, С. Максименко, О.Музика та ін.) та розвитку творчості студентської молоді зокрема (В. Андреев, В. Моргун, І.Смирнов, С. Сисоєва, С. Шандрук, В. Юрченко, С. Яланська та ін.), які становили фундаментальну теоретичну базу розробленої освітньо-розвивальної програми психологічного забезпечення готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності як активного експериментального фактору дослідження [4; 38; 44; 53; 54; 63].

Мета програми полягала у розвитку готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності як чинника формування їх творчої професійної психологічної компетентності, підготовки до успішної творчої самореалізації у майбутній професії.

Завдання програми становили розвиток визначених компонентів досліджуваної готовності.

Системотвірним дидактичним засобом реалізації програми визначено цілеспрямовану організацію навчально-професійної діяльності студентів як процесу їх професійно-творчого зростання й вдосконалення творчих особистісно-професійних якостей [41, с. 75-77].

Організаційною формою експериментальної програми слугувала нормативна навчальна дисципліна у системі підготовки бакалаврів педагогічних спеціальностей “Педагогічна творчість”, евристичний психологічний потенціал якої зумовлюється як цільової спрямованістю вивчення цієї навчальної дисципліни – формуванням творчих особистісно-професійних якостей майбутніх педагогів, так і її профільним психологічним змістом – питаннями психологічної структури та функціонального складу творчої професійно-педагогічної діяльності, розв’язання педагогічних задач як творчого процесу, творчої особистості учителя-вихователя та її основних

психологічних властивостей (здібностей, професійно-педагогічної мотивації, творчого педагогічного мислення, педагогічної уяви та ін.), організації творчої професійної взаємодії та психофізіологічних особливостей професійної техніки педагога, тобто передбачає засвоєння студентами системи теоретичних і прикладних знань у галузі психології педагогічної праці.

Змістова основа експериментальної освітньо-розвивальної програми передбачала засвоєння студентами системи психологічних знань щодо сутності феномена творчості та її значення для професійної діяльності фахівця (теоретична готовність), вироблення у них комплексу внутрішньопсихологічних умінь і навичок виконання творчих професійних дій, у тому числі креативних, розумових, рефлексивних, проектувальних (практична готовність), збагачення досвіду творчості та емоційно-ціннісного ставлення до творчості у професії (особистісна готовність), а також охоплювала наскрізні процесуально-функціональні підсистеми – мотиваційно-стимулювальну (підвищення інтересу студентів до особистісно-професійного зростання та творчого саморозвитку), інформаційно-гносеологічну (опанування системою знань про феномен творчості та шляхи розвитку творчих особистісно-професійних властивостей, за допомогою яких у свідомості студентів формуються уявлення про професійну діяльність творчого характеру як складну психологічну реальність), діагностично-проектувальну (здійснення студентами самопізнання особистісно-професійних творчих якостей, самопроектування творчого особисто-професійного розвитку й самовдосконалення), комунікативно-інтерактивну (оволодіння культурою професійної взаємодії), практично-перетворювальну засвоєння (трансформація набутих знань, умінь та навичок у творчі особистісно-професійні новоутворення студентів) [11].

Базовими психодидактичними технологіями реалізації програми виступали психолого-педагогічні технології проблемно-евристичного та контекстного навчання як переважно неklasичні активні методи і прийоми, що інтегрувалися у традиційні академічні форми організації навчання у вищій

школі, передбачені навчальними планами і програмами – лекції, семінарські та практичні заняття. До такого технологічного арсеналу входили лекції проблемно-евристичної спрямованості з використанням герменевтичних прийомів і засобів; проблемно-пошукові семінари із широким застосуванням навчального діалогу й інтеракції у формах групових дискусій, кооперативного навчання у малих групах, взаємооцінювання навчально-творчих продуктів; лабораторні практикуми, де впроваджувалося імітаційне моделювання, ігри, тренінгові вправи, кейс-методи як засоби контекстного навчання, а також самостійна робота студентів. Провідними психотехнологіями розвитку компонентних складових готовності студентів до творчості у професійній діяльності виступали відповідні їх психологічним особливостям тренінгові вправи, ігрові ситуації, творчі завдання [7; 8; 10; 22; 33; 53; 59; 62; 63; 65].

Психологічними механізмами розвивальних впливів на особистість студентів та вдосконалення їх творчих можливостей було визначено мотиваційне стимулювання, емоційна підтримка, зворотній зв'язок, інтелектуальна проблематизація та рефлексивне самооцінювання.

Отже, спроектована освітньо-розвивальна програма психологічного забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності спрямовувалася на активізацію психологічних ресурсів як організації навчально-професійної діяльності здобувачів вищої освіти, так і особистісних властивостей самих студентів.

Висновки до другого розділу

З метою психологічного забезпечення готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності як науково-методичного супроводу процесу становлення й творчого зростання студентської молоді, спрямованого на формування й вдосконалення творчих професійних якостей майбутніх фахівців; психологізацію освітнього середовища при вивченні навчальних дисциплін та широкого упровадження у навчально-виховний процес вищої школи методів і процедур психологічного аналізу, психологічної діагностики, психологічного впливу та інших психодидактичних засобів було розроблено емпіричну модель

дослідження, що охоплювала три етапи: підготовчий, експериментальний, завершальний з відповідними особливостями змісту роботи на кожному з означених етапів.

Для проведення емпіричного дослідження було обґрунтовано вибір адекватного комплексу інформативних психодіагностичних методик, використання яких дозволяє вивчити показники мотиваційних чинників студентів до творчості у житті і професії, креативно-особистісної їх розвиненості, емоційно-вольової саморегуляції та організаційно-комунікативного потенціалу професійної поведінки як мотиваційні, креативно-особистісні, емоційно-вольові, організаційно-комунікативні детермінанти готовності студентів до творчості у професійній діяльності.

Запропоновано і обґрунтовано освітньо-розвивальну програму психологічного забезпечення готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності, спрямованої на розвиток її виокремлених структурних компонентів. Організаційної основою програми стали навчальні курси з педагогічної творчості, а змістовою – теоретична, практичної й особистісна складові процесу навчання у поєднанні з процесуальними функціональними підсистемами – мотиваційно-стимулювальною, інформаційно-гносеологічною, діагностично-проектувальною, комунікативно-інтерактивною, практично-перетворювальною. Психодидактичними технологіями реалізації програми виступили методи і прийоми проблемно-евристичного, контекстного, інтерактивного навчання, тренінгові вправи та розв'язання професійних ситуацій, а провідними механізмами формувальних впливів – мотиваційне стимулювання, емоційна підтримка, зворотній зв'язок, інтелектуальна проблематизація, рефлексивне самооцінювання.

Розділ III

РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА АПРОБАЦІЇ ОСВІТНЬО-РОЗВИВАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ТВОРЧОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Стан розвиненості структурних компонентів готовності студентів до творчості у професійній діяльності

Важливим завданням реалізації розробленої та висвітленої у підрозділі 2.1. програми емпіричного дослідження було з'ясування реального стану розвиненості виокремлених й обґрунтованих компонентів готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності на основі розробленого діагностичного комплексу, викладеного у підрозділі 2.2, у ході спеціально організованого констатувального експерименту. Він проводився на базі Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова зі студентами 2-х – 4-х курсів бакалаврату факультетів мистецтв, педагогіки і психології, історичної освіти, фізико-математичної освіти. Загальна чисельність вибірки склала 75 осіб віком від 19 до 24 років, з них 58 осіб жіночої статі та 17 осіб – чоловічої, що становило достатньо однорідний склад вибірки студентів за віковими, соціальними та освітньо-професійними характеристиками.

Пілотажні дослідження стану готовності студентів до творчості у педагогічній професії проводилися у попередні роки з метою відбору найбільш валідних та надійних діагностичних методик, їх апробації у поєднанні з іншими методами наукового дослідження, зокрема спостереження, аналізу навчально-творчих продуктів, експертним оцінюванням тощо.

Безпосереднє проведення констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи протягом квітня-травня 2020 р. було зумовлено особливостями організації навчального процесу у ЗВО в умовах пандемії "Covid-19", зокрема використанням переважно дистанційних форм роботи зі студентами, що також вплинуло на відбір психодіагностичних методик та

організацію процесу їх виконання, а саме з використанням комп'ютерних засобів і технологій.

Отримані у ході констатувального експерименту первинні емпіричні дані щодо рівнів готовності здобувачів вищої освіти до творчості у професійній діяльності за усіма виокремленими компонентами представлено у табл. Б.1 додатку Б., а його узагальнені результати в абсолютних та відсоткових значеннях показано у табл. Б.2 цього ж додатку Б. Зупинимося на покомпонентному аналізі результатів констатувального етапу ДЕР.

Стан розвиненості мотиваційного компоненту готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності визначався на основі встановлених показників розвиненості таких змінних як потреби у досягненнях та їх творчого ставлення до майбутньої професії за допомогою опитувальників “Оцінка потреби в досягненнях” Ю. Орлова [34, с. 272-273] у модифікації М. Корольчука та В. Крайнюк [24, с. 444-445] та шкали “Творче ставлення до професії” тесту “Креативність” (автори Н. Вишнякова, Р. Ткач) [6, с. 44-49], а отримані “сирі” емпіричні дані за обома методиками були нами реінтегровані у три рівня – низький, середній, високий.

Проведені діагностичні зрізи показали, що високу мотивацію до успіху виявлено лише у 17,33 % респондентів при переважанні середнього рівня сформованості у студентів такої потреби (49,33 %) та наявності у 33,33 % з них її низького рівня, що загалом засвідчує недостатню розвиненість спрямованості особистості студентів на творчість у різних сферах життєдіяльності. Це суттєво перешкоджає їх творчим виявам, оскільки прагнення до успіху становить вагому детермінанту мотиваційної готовності до творчості у професійній діяльності. Творче ж ставлення до майбутньої професії високого рівня було зафіксовано у 22,67 % респондентів проти низького рівня такого відношення у 12 % студентів та середнього – 65,33 % відповідно, що вказує на переважно формальне, функціонально-рольове їх ставлення до здійснення професійної діяльності, обмежене орієнтацією на виконання лише нормативних вимог без яскраво виражених виявів творчої ініціативи, зацікавленості професією.

Узагальнення вказаних емпіричних даних та їх математичні підрахунки дозволили встановити рівні розвиненості мотиваційного компоненту готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності – низький, середній та високий, як це показано у табл. 3.1. та унаочнено на рис. 3.1. Вони засвідчують загалом недостатній рівень мотиваційної готовності студентів до творчої професійної діяльності (22,67 % низького рівня, 67,33 % – середнього і лише 20 % – високого) та вказують на важливість її суттєвого підвищення, що вкрай необхідно фахівцям різноманітних професій, оскільки розвинена внутрішня особистісна мотивація на творчі досягнення та творче ставлення до своєї професійної діяльності уможливорює у подальшому набуття фахівцем професіоналізму, майстерності як переважно самодетермінованих явищ. Особливого значення стимулювання спрямованості на творчість у професійній діяльності набуває для майбутніх педагогів, оскільки педагогічна діяльність за висновками багатьох дослідників (Н. Кузьміна, Н. Кічук, М. Лазарєв, А. Маркова, С. Сисоєва та ін.) належить до числа перетворюваних видів діяльності та за своїми сутнісними ознаками має творчу природу, що полягає у творенні особистості дитини за допомогою різноманітних засобів, методів, технологій педагогічного впливу інноваційного характеру. Це актуалізує проблему вироблення у студентів розвинутого мотиваційно-ціннісного комплексу їх професійних орієнтацій, настанов, ідеалів, поглядів на професійну діяльність як на творчий процес та спрямовує на організацію навчально-професійної діяльності творчого характеру.

Таблиця 3.1

Рівні розвиненості готовності студентів до творчості у професійній діяльності за мотиваційним компонентом

Рівні розвиненості мотиваційного компоненту	Кількість студентів	
	абс.	%
високий	15	20,0
середній	43	57,33
низький	17	22,67

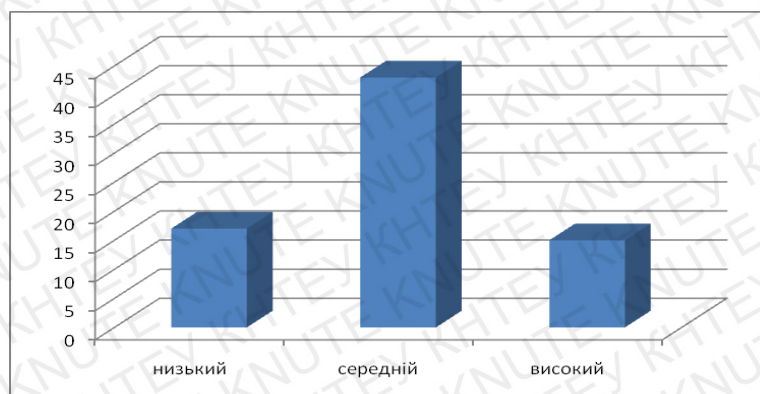

Рис.3.1. Стан розвиненості мотиваційного компоненту готовності студентів до творчості у професійній діяльності за результатами констатувального експерименту

Діагностика креативно-особистісного компоненту готовності майбутніх фахівців до творчості у професійній діяльності здійснювалася шляхом самооцінювання студентами власних креативних можливостей за допомогою опитувальника М. Вільямса з набору креативних тестів CAP у модифікації О. Туник [57, с. 21-26, 50-51] та опитувальника креативності Р. Джонсона [27, с. 116-117], що взаємодоповнювали одне одного. На основі отриманих емпіричних результатів було виявлено 26,67 % студентів високого рівня креативних можливостей, 36,0 % середнього та 37,33 % низького, тобто спостерігалось певне переважання двох останніх рівнів, що показано у табл. 3.2. та на рис. 3.2. Це засвідчило важливість цілеспрямованого розвитку у студентів у процесі професійної підготовки творчої уяви, дивергентного мислення, емоційного інтелекту, проблематизації засвоєння навчальної

Таблиця 3.2

Рівні розвиненості готовності студентів до творчості у професійній діяльності за креативно-особистісним компонентом

Рівні розвиненості креативно-особистісного компоненту	Кількість студентів	
	абс.	%
високий	20	26,67
середній	27	36,0
низький	28	37,33

інформації, гнучкості та варіативності у прийнятті професійних рішень тощо.

Отримані результати неможливо вважати позитивними, оскільки серед різних видів професійної праці людини педагогічна професія висуває високі вимоги до когнітивної сфери особистості, сформованості її творчого нестандартного мислення у розв'язанні численних професійно-педагогічних задач, розвиненості творчої уяви, складних творчих здібностей, наявності інноваційного потенціалу та інших креативних особистісних властивостей. Усвідомлення студентами цих творчих характеристик їх особистості як професійно важливих якостей, здатність до рефлексії ступеня їх сформованості на основі засвоєних теоретичних знань про їх сутнісні характеристики та специфічні риси постає спеціальним завданням психологічного забезпечення професійно-творчого зростання майбутніх педагогів. До того ж навчання у ЗВО також вимагає від студента достатньо високої інтелектуально-творчої розвиненості задля здатності до повноцінного творчого пізнання й засвоєння навчального матеріалу, успішного збагачення власного досвіду навчально-професійної діяльності.

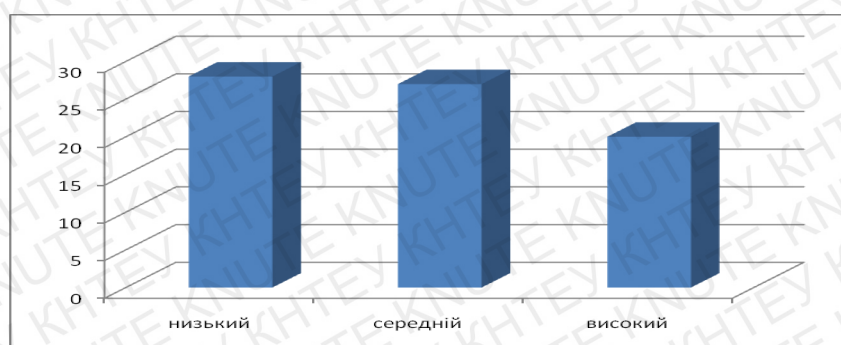

Рис.3.2. Стан розвиненості креативно-особистісного компоненту готовності студентів до творчості у професійній діяльності за результатами констатувального експерименту

Вивчення стану розвиненості емоційно-вольових динамічних властивостей особистості студентів як афективного компоненту їх готовності до творчості у професійній діяльності здійснювалося за допомогою тесту-опитувальника “Дослідження вольової саморегуляції” (А. Зверьков,

Є. Ейдеман) [39, с. 85-87; 24, с. 382-385] шляхом діагностики змінних вольового контролю, наполегливості та самовладання. Отримані емпіричні значення засвідчили їх розвиненість на високому рівні лише у п'ятій частині респондентів (20 %), тоді як переважна більшість студентів (близько 40 %) склала середній рівень, а низький рівень досліджуваного компоненту готовності було виявлено у 28 % осіб від загальної кількості обстежуваних, як це показано у табл. 3.3. та на рис. 3.3. Це говорить про невисокі значення розвиненості вольової сфери студентів проявляти наполегливість, самовладання, цілеспрямованість, здатності до саморегуляції емоційних станів, що безперечно гальмує їх професійно-творче зростання, заважає самоорганізації та самовдосконаленню, виявам творчої активності та ініціативності. Зважаючи на те, що педагогічна професія належить до стресогенних та характеризується високими психогенними навантаженнями, здатність до вольового самоконтролю, емоційно-вольової саморегуляції, а також наполегливість, самовладання входять до системи професійно значущих якостей педагогічних працівників, які не лише детермінують їх професійну майстерність, а й забезпечують комфортний емоційний стан, творче натхнення, впевненість, душевну рівновагу як важливий компонент готовності майбутніх фахівців до виявів творчості у професійній діяльності емоційно-почуттєвого й вольового характеру.

Таблиця 3.3

Рівні розвиненості готовності студентів до творчості у професійній діяльності за афективним компонентом

Рівні розвиненості афективного компоненту	Кількість студентів	
	абс.	%
Високий	15	20,0
Середній	39	52,0
Низький	21	28,0

Важливим напрямом констатувальних діагностичних зрізів було дослідження психологічних особливостей змінних комунікативних та

організаторських схильностей студентів як провідних детермінант творчої професійної поведінки майбутніх фахівців, які забезпечують продуктивну

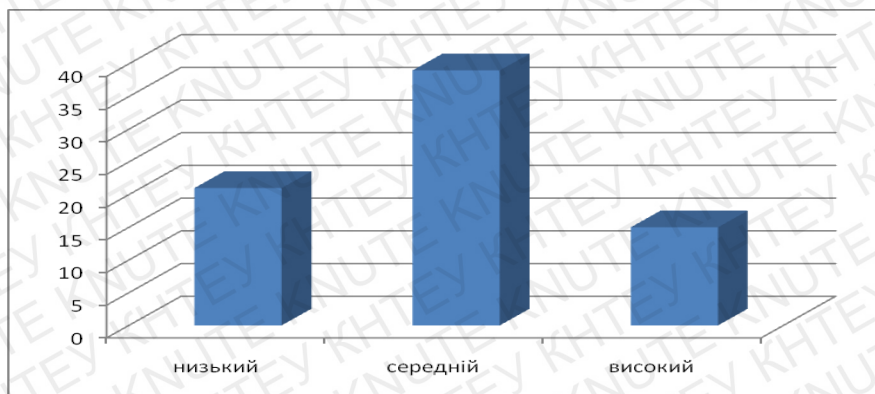

Рис.3.3. Стан розвиненості афективного компоненту готовності студентів до творчості у професійній діяльності за результатами констатувального експерименту

творчу взаємодію у професійному середовищі, здатність виявляти управлінські, лідерські якості, успішно працювати у команді.

Отримані емпіричні результати за допомогою методики виявлення комунікативних та організаторських схильностей КОС-1 В. Синявського та Б. Федоришина [27, с. 109-112; 24, с. 451-455] дозволили зафіксувати та порівняти рівневі характеристики обох показників, що показано у табл. 3.4.

Дослідження показали, що більше третини опитаних (34,66 %) студентів притаманний низький рівень комунікативних можливостей, що суттєво ускладнює їх міжособистісну взаємодію, заважає встановлювати контакти, викликає невпевненість, скутість професійної поведінки. Особливо негативно це проявляється у педагогічній професії, що належить до групи соціонімічних професій, для яких комунікація виступає професійно значущим видом діяльності. При тому високий рівень комунікативних здібностей виявлений лише у понад 10 % студентів та середній – у майже 55 %. При тому низький рівень комунікативності було зафіксовано у 34,66 %. Це вказує на необхідність психологічного забезпечення їх цілеспрямованого формування й розвитку у студентів у процесі організації навчально-професійної діяльності у ЗВО.

Дещо кращим виявився стан розвиненості у студентів організаторських здібностей, що може бути пояснено сформованістю їх спрямованості на педагогічну професію ще на етапі профорієнтації, якій властиві активні організаційні впливи на свідомість і поведінку дітей, необхідність підтримувати дисципліну, запроваджувати різноманітні активні форми організації навчально-виховного процесу. До того ж сформованість організаційних умінь і якостей зумовлюється наявністю вже певного досвіду організаційної діяльності під час проходження педагогічної практики у школі або самостійної педагогічної діяльності (багато студентів вже працюють за фахом, маючи середню педагогічну освіту молодших спеціалістів після училищ і коледжів). Встановлено, що високий рівень розвиненості організаторських здібностей зафіксований у майже 19 % студентів проти 24 % низького рівня.

Таблиця 3.4

Результати діагностичних зрізів рівнів розвитку комунікативних та організаційних схильностей студентів у ході констатувального експерименту

Схильності	Рівні розвиненості комунікативних та організаторських схильностей (%)		
	Низький	середній	високий
Комунікативні	34,66	54,67	10,67
Організаторські	24,0	57,33	18,67

Узагальнення наведених результатів діагностики комунікативних та організаторських схильностей дало змогу визначити загальні рівні розвитку конативного компоненту готовності студентів до творчості у професійній діяльності: низький рівень зафіксовано майже у третини студентів (29,33 %), високий – лише у приблизно 15 % та переважно середній рівень – у більше ніж половини студентів (56 %), що показано на табл. 3.5. та унаочнено на рис. 3.4.

Таким чином, за результатами проведеного констатувального експерименту встановлено загалом недостатньо високі рівні розвиненості компонентів готовності студентів ЗВО педагогічного профілю до творчості у

професійній діяльності, а саме: у мотиваційному компоненті високий рівень

Таблиця 3.5

Рівні розвиненості готовності студентів до творчості у професійній діяльності за конативним компонентом

Рівні розвиненості конативного компоненту	Кількість студентів	
	абс.	%
високий	11	14,67
середній	42	56,0
низький	22	29,33

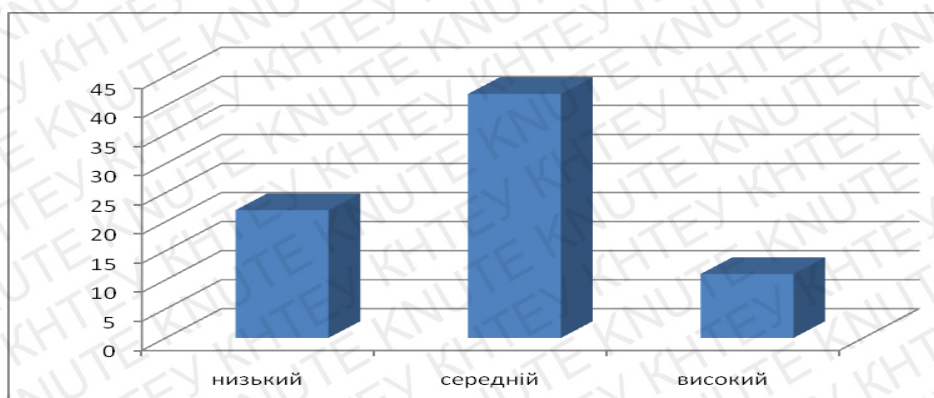

Рис.3.4. Стан розвиненості конативного компоненту готовності студентів до творчості у професійній діяльності за результатами констатувального експерименту

зафіксовано у 20 % від загальної кількості обстежуваних, середній – у 57 %, низький – у 22,67 %.; у креативно-особистісному компоненті переважають низький (37 %) та середній (36 %) рівні розвиненості проти високого (26 %); в афективному компоненті значну перевагу (52 %) виявлено у середньому рівні при 20 % у високому та 28 % у низькому; у конативному компоненті також переважає середній рівень (56 %) проти 15 % високого та 29 % низького рівнів. Це вказує на необхідність покращення діагностованих якісно-кількісних показників стану розвиненості готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності за усіма компонентами за допомогою створення відповідного психологічного забезпечення процесу їх особистісно-професійного зростання.

Наведені результати констатувального експерименту піддавалися кореляційному аналізу за допомогою вбудованих статистичних функцій MS Excel для визначення взаємозалежності між виокремленими компонентами готовності студентів до творчості у професійній діяльності – мотиваційним, креативно-особистісним, афективним, конативним. Коефіцієнти попарної кореляції між компонентами готовності студентів до творчості у професійній діяльності наведені в табл. 3.6. та у табл. Б.3 додатку Б.

Таблиця 3.6

Кореляційні зв'язки між компонентами готовності студентів до творчості у професійній діяльності за результатами констатувального експерименту

Компоненти готовності студентів	Мотиваційний	Креативно-особистісний	Афективний	Конативний
Мотиваційний	X	0.54	0.50	0.43
Креативно-особистісний	0.54	X	0.49	0.44
Афективний	0.50	0.49	X	0.48
Конативний	0.43	0.44	0.48	X

Виходячи із загальноприйнятої шкали значень лінійного коефіцієнта кореляції K_r , де сильний, щільний зв'язок визначається при діапазоні $r > 0.70$; середній – при $0,50 < r < 0,69$; помірний – при $0,30 < r < 0,49$; слабкий – при $0,20 < r < 0,29$; дуже слабкий – при $r < 0,19$ [37, с. 204], було встановлено істотну залежність між усіма виокремленими компонентами готовності студентів до творчості у професійній діяльності, статично значущі коефіцієнти кореляції у діапазоні від 0,43 до 0,54 у межах середнього (0,50; 0,54) та помірного (0,43; 0,44; 0,48; 0,49) їх зв'язку при відповідному рівні статистичної значущості $p < 0.05$. Найщільніший зв'язок (0,54) було зафіксовано між мотиваційним та

креативно-особистісним компонентами і найслабший (0,43) – між мотиваційним та поведінковим компонентами готовності студентів до творчості у професійній діяльності.

Таким чином, наведені експериментальні дані дозволяють стверджувати, що розвиненість готовності студентів до творчості у професійній діяльності детермінується рівнями сформованості усіх виокремлених у дослідженні її компонентів – мотиваційним, креативно-особистісним, афективним, конативним. Вірогідність та надійність отриманих у процесі констатувального експерименту емпіричних результатів вивчення психологічних особливостей готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності забезпечується відповідністю використаних методик науково-психологічного дослідження його меті та завданням, статистичною обробкою експериментальних даних, їх кількісним та якісним аналізом.

За результатами проведеного констатувального експерименту можна дійти висновків про взаємозалежність виокремлених компонентів комплексної готовності здобувачів вищої освіти до творчості у майбутній професійній діяльності та недостатньо високий рівень їх розвиненості у майбутніх фахівців, а отже необхідність його підвищення як важливу передумову продуктивності професійної праці. Це зумовило доцільність розроблення спеціальної освітньо-розвивальної програми психологічного забезпечення досліджуваної готовності з метою підвищення її рівня у студентів та її подальшу апробацію у ході формульованого етапу дослідно-експериментальної роботи.

3.2. Результати апробації освітньо-розвивальної програми психологічного забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності

З метою перевірки ефективності запропонованої освітньо-розвивальної програми психологічного забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності було проведено формульовану частину емпіричного дослідження відповідно до розробленого плану, представленого у підрозділі

2.1. У формувальному експерименті взяли участь 43 студенти бакалаврату педагогічних спеціальностей факультетів мистецтв, педагогіки і психології, фізико-математичного факультету Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, з яких було сформовано експериментальну (ЕГ) та контрольну (КГ) групи. До складу експериментальної групи увійшло 23 особи студентів 3 курсу бакалаврату спеціальностей мистецько-педагогічного профілю віком від 19 до 25 років, а до контрольної групи – 20 осіб студентів бакалаврату фізико-математичного факультету віком від 18 до 23 років.

Зі студентами експериментальної групи протягом одного семестру проводилася апробація розробленої освітньо-розвивальної програми психологічного забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності у процесі вивчення нормативної дисципліни навчального плану “Педагогічна творчість” за авторською програмою (додаток В.1), зміст якої було збагачено додатковим змістом, а організацію навчального процесу з курсу – експериментальними факторами спеціальних психодидактичних впливів, приклади яких наведено у додатку В.2.

Студенти контрольної групи навчалися за іншими навчальними планами, у яких психолого-педагогічна підготовка обмежувалася вивченням загальної, вікової та педагогічної психології, історії та теорії педагогіки, методики викладання фахових предметів.

Визначення ефективності впливу розробленої освітньо-розвивальної програми психологічного забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності здійснювалося за порівнянням усіх діагностичних показників її мотиваційного, креативно-особистісного, афективного, конативного компонентів за допомогою комплексу методик, що використовувалися і на констатувальному етапі дослідно-експериментальної роботи. Первинні емпіричні дані щодо динаміки розвиненості компонентів готовності студентів експериментальної та контрольної груп до творчості у професійній діяльності представлені у додатках Г і Д.

Проведений аналіз результатів діагностичних обстежень на формувальному етапі дослідно-експериментальної роботи дав можливість перевірити ефективність апробації розробленої освітньо-розвивальної програми психологічного забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності на основі оброблення отриманих емпіричних даних. Розглянемо їх детальніше.

Порівняльний аналіз результатів розвитку мотиваційного компоненту готовності студентів до творчості у професійній діяльності показав значне зростання кількості осіб високого рівня в експериментальній групі з 21,73 % до 65,21 % та суттєве зниження кількості осіб низького рівня з 21,73 % до 8,7 %, тоді як у контрольній групі позитивна динаміка виявилася менш інтенсивною – високий рівень мотиваційної готовності цих студентів зріс з 20,0 % до 35,0 %, а низький зменшився з 30,0 % до 25 %, що демонструють табл. 3.7. та рис.3.5. Сумарний показник зростання рівнів розвиненості готовності студентів до творчості у професійній діяльності за мотиваційним компонентом в експериментальній групі склав 13, а його середнє значення – 0,6 умовних одиниць, тоді як у контрольній групі – 4 та 0,2 відповідно. (див. табл. Г.1 додатку Г та табл. Д.1 додатку Д. Це доводить, що під впливом запропонованої експериментальної освітньо-розвивальної програми у студентів експериментальної групи значно підвищилася мотивація прагнення до успіху порівняно до контрольної групи, а також в уявленнях студентів неабияк зростає привабливість педагогічної професії як засобу їх творчої самореалізації, підвищився інтерес до неї як прояв позитивного ставлення до оволодіння цією професією, що надало більш чітких контурів творчим потребам, прагненням студентів, і у такий спосіб посилилася внутрішня мотивація професійно-творчого зростання майбутніх педагогів, будучи складним особистісним утворенням, що формується під впливом різноманітних, часто амбівалентних факторів.

Таблиця 3.7

Розвиток готовності студентів ЕГ та КГ до творчості у професійній діяльності за мотиваційним компонентом

Рівні розвиненості мотиваційного компоненту	Експериментальна група				Контрольна група			
	на початку		наприкінці		на початку		наприкінці	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
високий	5	21,73	15	65,21	4	20,0	7	35,0
середній	13	56,52	6	26,09	10	50,0	8	40,0
низький	5	21,73	2	8,70	6	30,0	5	25,0

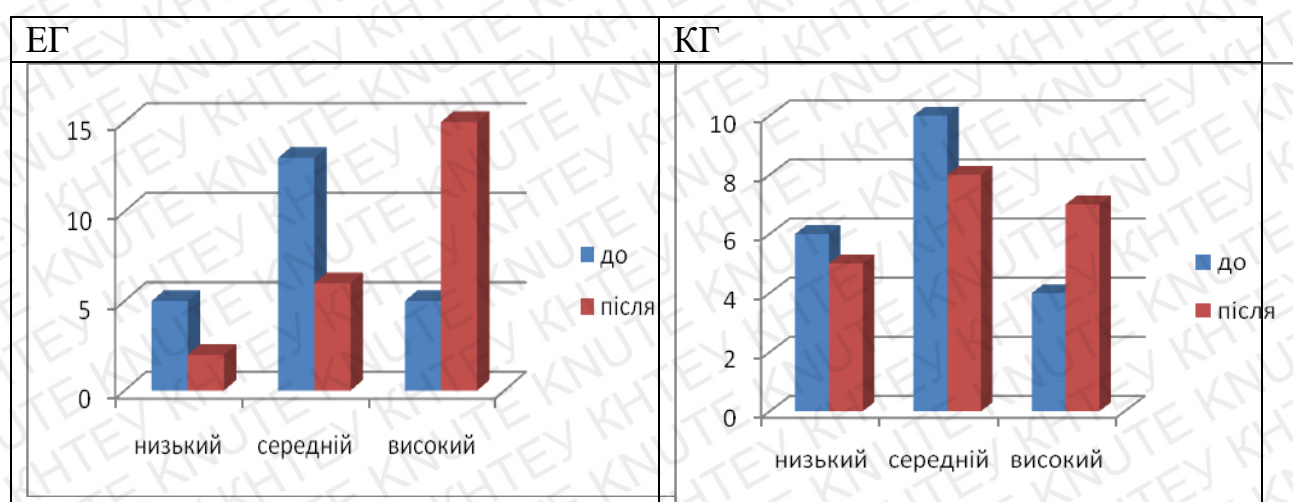

Рис.3.5. Динаміка розвитку мотиваційного компоненту готовності студентів ЕГ та КГ до творчості у професійній діяльності до і після формувального етапу ДЕР

Виявлена динаміка розвитку готовності студентів до творчості у професійній діяльності за креативно-особистісним компонентом також вказує на її значну інтенсивність в експериментальній групі порівняно до контрольної. Якщо у контрольній групі кількість студентів високого рівня розвиненості цього компоненту зростає лише з 25 % до 30 %, то в експериментальній групі діапазон такого зростання становив від 21,73 % до 73,91 %. Водночас низький рівень розвиненості креативно-особистісного компоненту в експериментальній групі зменшився з 10 осіб до 1 студента (з 43,48 % до 4,35 %), а у контрольній – лише на 1 особу (з 45 % до 40 %) (див. табл.3.8. та рис.3.6).

Таблиця 3.8

Розвиток готовності студентів ЕГ та КГ до творчості у професійній діяльності за креативно-особистісним компонентом

Рівні розвиненості креативно-особистісного компоненту	Експериментальна група				Контрольна група			
	на початку		наприкінці		на початку		наприкінці	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
високий	5	21,73	17	73,91	5	25,0	6	30,0
середній	8	34,78	5	21,73	6	30,0	6	30,0
низький	10	43,48	1	4,35	9	45,0	8	40,0

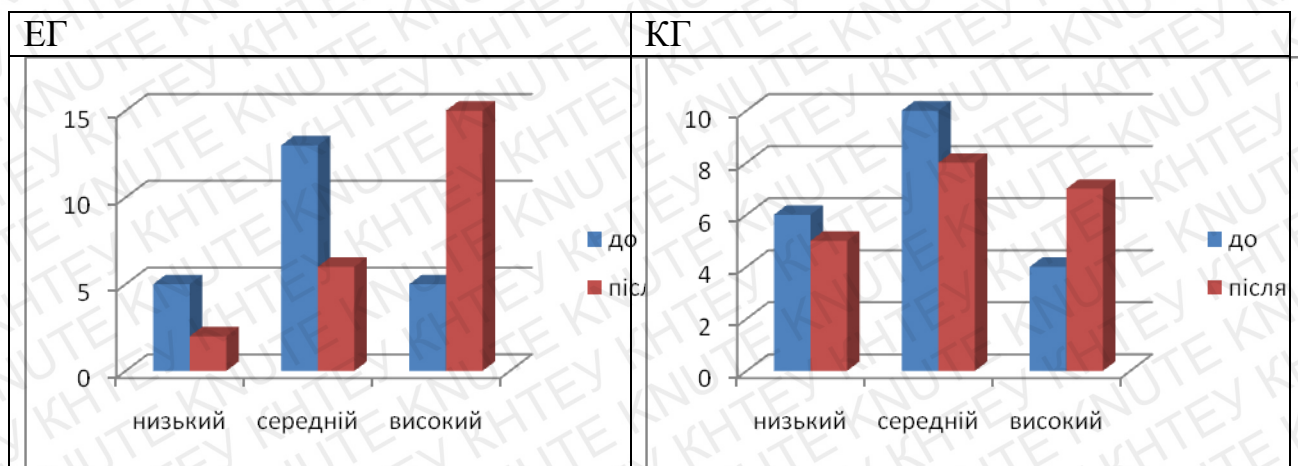

Рис.3.6. Динаміка розвитку креативно-особистісного компоненту готовності студентів ЕГ та КГ до творчості у професійній діяльності до і після формувального етапу ДЕР

Аналогічно таку інтенсивність розвитку креативно-особистісного компоненту в експериментальній групі демонструє і підрахований сумарний показник зростання 21 та його середнє значення 0,9 умовних одиниць проти 2 одиниць сумарного показника та його середнього значення 0,1 у контрольній групі. Це цілком обґрунтовано пояснюється можливостями ретельного оволодіння студентами експериментальної групи теоретичними засадами креативності як особистісного феномена, ознайомлення з різноманітними концепціями креативності та творчої особистості, методами їх визначення, що сприяло посиленню рефлексії власних креативно-творчих властивостей.

Аналіз діагностованих показників емоційно-вольової сфери готовності студентів до творчості у професійній діяльності показав наступну їх динаміку в учасників експериментальної та контрольної груп: в експериментальній групі кількість студентів високого рівня зростає з 17,39 % до 43,48 %, а у контрольній – з 20,0 % до 35%; кількість же студентів низького рівня в експериментальній групі зменшилася з 30,34 % до 8,70 %, а у контрольній – з 25% до 20 %; відповідно і зменшилася кількість студентів середнього рівня в обох групах – з 52,17 % до 47,82 5 в експериментальній групі та з 55,05 до 45,05 у контрольній. При цьому сумарний показник зростання в експериментальній групі 11, а його середнє значення 0,5 умовних одиниць, а у контрольній – 4 і 0,2 відповідно (див. табл. Г.1 додатку Г та табл. Д.1 додатку Д). Позитивний вплив на розвиток вольової саморегуляції психологічно забезпечується різноманітними факторами, серед яких поряд із спеціальними психотехнічними засобами велике значення мають і індивідуальні особливості особистості, її темпоральні характеристики, набутий досвід (табл.3.9. та рис.3.7).

Таблиця 3.9

Розвиток готовності студентів ЕГ та КГ до творчості у професійній діяльності за афективним компонентом

Рівні розвиненості афективного компоненту	Експериментальна група				Контрольна група			
	на початку		наприкінці		на початку		наприкінці	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
високий	4	17,39	10	43,48	4	20,0	7	35,0
середній	12	52,17	11	47,82	11	55,0	9	45,0
низький	7	30,34	2	8,70	5	25,0	4	20,0

Здійснене діагностичне обстеження учасників експериментальної та контрольної груп щодо динаміки розвитку у них конативного компоненту готовності до творчості у професійній діяльності дозволило зафіксувати також її помірну інтенсивність в контрольній групі (сумарний показник зростання 4 при середньому значенні 0,2) проти достатньо високого такого показника в

експериментальній групі – 18 при середньому значенні 0,8 (див. табл. Г.1 додатку Г та табл. Д.1 додатку Д). При цьому кількість студентів високого

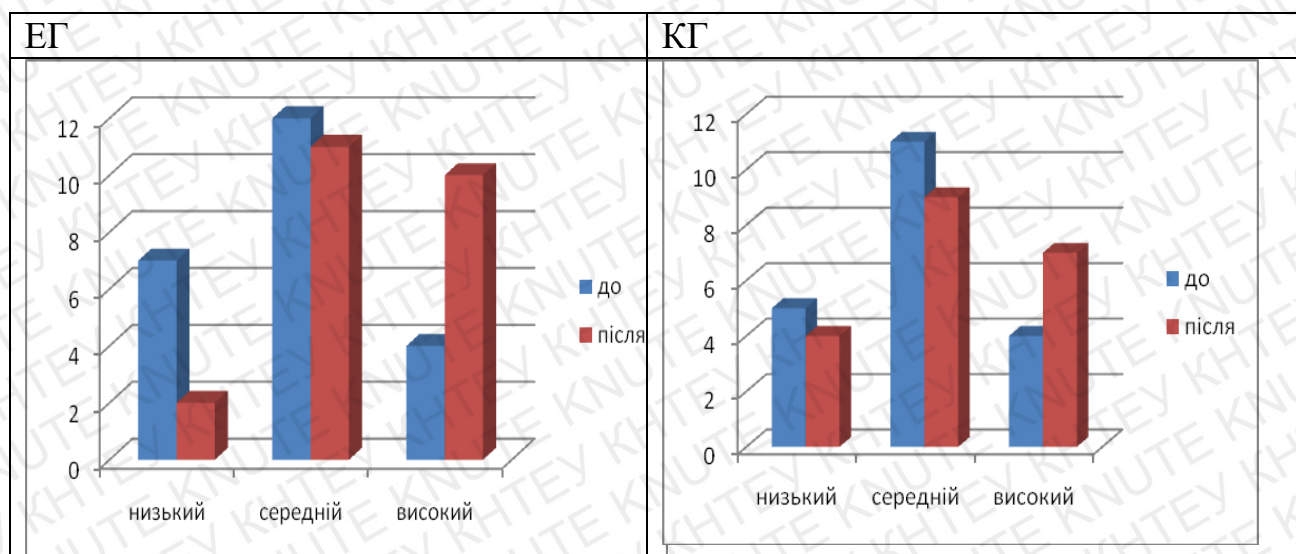

Рис.3.7. Динаміка розвитку афективного компоненту готовності студентів EG та KG до творчості у професійній діяльності до і після формувального етапу ДЕР

рівня розвитку комунікативних та організаторських схильностей в експериментальній групі зросла з 8,7 % до 65,22 %, а у контрольній з 15,0 % до 30,0%. Низький рівень в експериментальній групі знизився з 30,43 % до 4,35 %, а у контрольній з 30,0% до 25 %. Відповідно і спостерігалася динаміка середнього рівня – з 60,87 % до 30,43 % в експериментальній групі та з 55,0% до 45 % – у контрольній, як це узагальнено у табл. 3.10. та рис. 3.8.

Таблиця 3.10

Розвиток готовності студентів EG та KG до творчості у професійній діяльності за конативним компонентом

Рівні розвиненості конативного компоненту	Експериментальна група				Контрольна група			
	на початку		наприкінці		на початку		наприкінці	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
високий	2	8,70	15	65,22	3	15,0	6	30,0
середній	14	60,87	7	30,43	11	55,0	9	45,0
низький	7	30,43	1	4,35	6	30,0	5	25,0

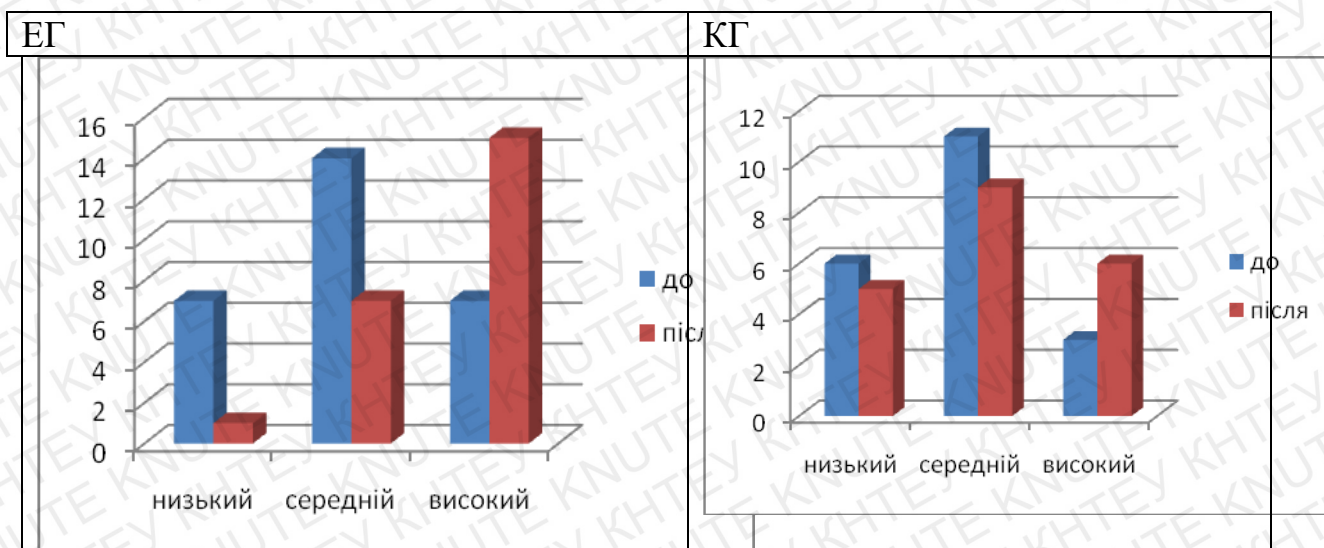

Рис.3.8. Динаміка розвитку конативного компоненту готовності студентів EG та KG до творчості у професійній діяльності до і після формувального етапу ДЕР

Отже, як бачимо, сукупність виявлених значень рівнів розвиненості усіх компонентів готовності до творчості у професійній діяльності у студентів експериментальної групи значно перевищувала аналогічні показники у студентів контрольної групи, що демонструє узагальнена таблиця 3.11

Таблиця 3.11

Динаміка змін компонентів готовності до творчості у професійній діяльності у ході формувального етапу експерименту

Компоненти готовності до творчості професійній діяльності у	Групи	Коефіцієнти зростання		Рівень значущості
		сумарний показний зростання	середнє значення	
Мотиваційний	EG	13	0,6	P<0,05
	KG	4	0,2	P<0,05
Креативно-особистісний	EG	21	0,9	P<0,05
	KG	2	0,1	P<0,05
Афективний	EG	11	0,5	P<0,05
	KG	4	0,2	P<0,05
Конативний	EG	18	0,8	P<0,05
	KG	4	0,2	P<0,05

обрахованих сумарних показників та їх середніх значень, а також табл. Г.2 додатку Г та табл. Д.2 додатку Д.

Порівняльний аналіз отриманих результатів формувального експерименту дозволяє встановити не лише позитивну динаміку розвитку компонентів готовності до творчості у професійній діяльності у студентів, а й виявити посилення кореляційних зв'язків між цими компонентами в експериментальній групі і певну їх стагнацію у контрольній групі, що демонструють таблиці 3.12. та 3.13. та додатки Г.3, Г.4, Д.3, Д.4.

Як бачимо, в ЕГ до формувального експерименту кореляційні зв'язки між компонентами готовності до творчості у професійній діяльності знаходилися у діапазоні від 0,45 до 0,52 при рівні значущості $p < 0,05$, а після – такий діапазон

Таблиця 3.12

Кореляційні зв'язки між компонентами готовності студентів ЕГ до творчості у професійній діяльності до та після формувального етапу ДЕР

Компоненти готовності студентів до творчості у професійній діяльності	ЕГ	Мотиваційний	Креативно-особистісний	Афективний	Конативний
Мотиваційний	ЕГ до	Х	0,45	0,48	0,45
	ЕГ після		0,48	0,58	0,48
Креативно-особистісний	ЕГ до	0,45	Х	0,52	0,47
	ЕГ після	0,48		0,56	0,59
Афективний	ЕГ до	0,48	0,52	Х	0,48
	ЕГ після	0,58	0,56		0,50
Конативний	ЕГ до	0,45	0,47	0,48	Х
	ЕГ після	0,48	0,59	0,50	

становив від 0,48 до 0,59 при рівні значущості $p < 0,05$. У КГ ж до формувальних впливів діапазон коефіцієнтів кореляції становив від 0,40 до 0,52, а після – від 0,41 до 0,51 при рівні значущості $p < 0,05$ (додатки Г.3.).

Таблиця 3.13

Кореляційні зв'язки між компонентами готовності студентів КГ до творчості у професійній діяльності до та після формувального етапу ДЕР

Компоненти готовності студентів до творчості у професійній діяльності	КГ	Мотиваційний	Креативно-особистісний	Афективний	Конативний
Мотиваційний	КГ до	X	0,49	0,52	0,40
	КГ після		0,48	0,51	0,43
Креативно-особистісний	КГ до	0,49	x	0,44	0,41
	КГ після	0,48		0,43	0,41
Афективний	КГ до	0,52	0,44	x	0,44
	КГ після	0,51	0,43		0,45
Конативний	КГ до	0,40	0,41	0,44	x
	КГ після	0,43	0,41	0,45	

Таким чином, формувальний етап дослідно-експериментальної роботи засвідчив ефективність розробленої освітньо-розвивальної програми психологічного забезпечення готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності за усіма виокремленими компонентами.

Висновки до 3 розділу

Згідно розробленої програми емпіричного дослідження психологічного забезпечення готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності було організовано і проведено констатувальний та формувальний експерименти з вивчення психологічних особливостей досліджуваної готовності, а саме рівневих характеристик розвиненості її мотиваційного, креативно-

особистісного, афективного та конативного компонентів за допомогою відібраних й обґрунтованих психодіагностичних методик, описаних у підрозділі 2.2, спрямованих на вивчення рівнів мотиваційної спрямованості на творчі досягнення та ставлення до творчості у майбутній професійній діяльності, творчих особистісних характеристик студентів, розвиненості емоційно-вольової саморегуляції та організаційно-комунікативних схильностей.

У констатувальному експерименті взяли участь 75 студентів 2-х – 4-х курсів бакалаврату факультетів мистецтв, педагогіки і психології, історичної освіти, фізико-математичної освіти Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, які здобували педагогічну кваліфікацію за різними фаховими галузями предметних знань.

Проведений констатувальний етап дослідно-експериментальної роботи дозволив виявити недостатньо високий рівень розвиненості готовності здобувачів вищої освіти до творчості у професійній діяльності, представлений мотиваційним, креативно-особистісним, афективним та конативним компонентами, серед яких найвищий рівень 26,67 % та найнижчий – 37,33 % були зафіксовані у розвитку креативно-особистісного компоненту, а також уможливив визначити суттєве переважання середнього рівня (57,33 %, 52,0%, 56,0%) у мотиваційному, афективному, конативному компонентах досліджуваної готовності. До того ж за допомогою кореляційного аналізу було встановлено функціональну взаємозалежність усіх виокремлених компонентів на рівні статистично значущих коефіцієнтів кореляції у діапазоні від 0,43 до 0,54 у межах середнього (0,50; 0,54) та помірного (0,43; 0,44; 0,48; 0,49) їх зв'язку при відповідному рівні статистичної значущості $p < 0.05$.

Апробація розробленої освітньо-розвивальної програми психологічного забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності у ході формувального етапу дослідно-експериментальної роботи засвідчила її ефективність та адекватність поставленим завданням. Під впливом вивчення курсу з педагогічної творчості із збагаченням його змісту та технологій

експериментальними факторами суттєво підвищилися рівні усіх компонентів досліджуваної готовності. Середні значення сумарних показників зростання мотиваційного компоненту становили 0,6 ум.од.; креативно-особистісного – 0,9; афективного – 0,5; конативного – 0,8, тоді як у контрольній групі такі покомпонентні середні значення склали лише 0,2; 0,1; 0,2; 0,2 відповідно. Особливо помітні позитивні зміни в експериментальній групі спостерігалися у показниках креативно-особистісного компоненту, що засвідчує значення науково-теоретичної поінформованості студентів для розвитку у них рефлексивних можливостей щодо усвідомлення власних творчих властивостей та шляхів їх вдосконалення.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У магістерській роботі представлено результати теоретичного узагальнення й експериментального дослідження психологічного забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності як актуальної проблеми психолого-педагогічної науки і практики, що дозволило дійти наступних висновків.

1. Сучасна соціально-освітня ситуація реформування вищої школи актуалізує проблему підготовки нової генерації кадрів, психологічно готових до багатовимірних виявів творчості у власній професійній діяльності, що зумовлює підвищення й ускладнення вимог до професійно значущих психічних якостей майбутнього фахівця, розвиток у нього так званих м'яких навичок (soft skills) – умотивованості на творчість та творчі досягнення у своїй професії, розвиненості креативності та творчого потенціалу, творчої активності та ініціативності, здатності до інноваційно-творчої діяльності та створення її креативних продуктів, творчого розв'язання психологічно насичених професійних ситуацій і завдань та професійного самовдосконалення, саморегуляції станів творчого натхнення тощо.

Аналіз досягнень психології творчості, психології праці, акмеології, педагогічної психології дозволив встановити недостатній ступень розробленості у науковій літературі проблеми психологічного забезпечення готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності та неоднозначність нечисленних існуючих підходів до інтерпретації змістового наповнення й структурної організації такої готовності.

На підставах зроблених теоретичних узагальнень готовність студентів до творчості у професійній діяльності розглядається у дослідженні як інтегративний показник їх підготовленості до творчої професійної праці, індивідуально неповторне особистісно-професійне новоутворення інтегративного характеру, сформованість якого психологічно забезпечується розвиненістю мотиваційно-ціннісної сфери свідомості студентів на творчі досягнення у житті і професії, креативних особистісних характеристик,

динамічно-експресивних властивостей і здатності до вольової саморегуляції, організаційно-комунікативних умінь майбутніх фахівців.

Відповідно до визначеної психологічної сутності досліджуваної дефініції у її структурі виокремлено мотиваційний, креативно-особистісний, афективний та конативний компоненти, які утворюють цілісну фундаментальну основу психологічного забезпечення функціонування та подальшого розвитку цієї особистісно-професійної властивості майбутніх працівників.

2. Задля проведення експериментального дослідження з вивчення особливостей психологічного забезпечення готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності на основі результатів аналізу літературних джерел й власних досліджень та зроблених узагальнень було розроблено емпіричну модель його організації, що охоплювала три етапи: підготовчий, експериментальний, завершальний з відповідними особливостями змісту роботи на кожному з означених етапів. Це дозволило: обґрунтувати вибір адекватного інформативного психодіагностичного інструментарію для вивчення особливостей мотиваційних, креативно-особистісних, емоційно-вольових й поведінкових детермінант готовності студентів до творчості у професійній діяльності; розробити освітньо-розвивальну програму щодо психологічного забезпечення готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності та провести її апробацію у подальшій експериментальній роботі.

3. Виявлений у ході констатувального експерименту стан готовності здобувачів вищої освіти до творчості у майбутній професійній діяльності характеризується такими особливостями як недостатньо високий рівень розвиненості мотиваційних, креативно-особистісних, емоційно-вольових та організаційно-комунікативних властивостей студентів (лише у 20,0%; 26,67%; 20,0%; 14,67% респондентів відповідно), переважання середнього рівня усіх виокремлених компонентів досліджуваної готовності (57,33 %; 36,0%; 52,0%; 56,0%), наявність значної кількості (майже третини) респондентів низького рівня розвиненості таких компонентах (22,67%; 37,33%; 28,0%; 29,33%).

Результати проведеного кореляційного аналізу також дали змогу встановити функціональну взаємозалежність усіх виокремлених компонентів готовності студентів до творчості у майбутній професійній діяльності на рівні статистично значущих коефіцієнтів кореляції у діапазоні від 0,43 до 0,54 їх значень. Визначені психологічні особливості змісту готовності студентів до творчості у професійній діяльності дозволяють продуктивно їх враховувати при розробленні психологічного забезпечення подальшого розвитку зазначених структурних компонентів досліджуваної готовності.

4. На основі визначеної структури готовності студентів до творчості у професійній діяльності з урахуванням результатів емпіричного дослідження рівнів їх розвиненості у реальній практиці було розроблено освітньо-розвивальну програму психологічного забезпечення зазначеного виду готовності, спрямованої на розвиток її виокремлених компонентів, що охоплювала цільові, змістові та технологічні складові, а також здійснено її експериментальну апробацію у процесі вивчення здобувачами вищої освіти дисциплін психолого-педагогічного циклу професійної підготовки.

5. Порівняльний аналіз отриманих у ході формувального етапу дослідно-експериментальної роботи емпіричних показників підтвердив ефективність запропонованої освітньо-розвивальної програми психологічного забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності для актуалізації їх творчих можливостей та підвищення рівнів покомпонентного розвитку досліджуваної готовності. Зокрема, в експериментальній групі середні значення сумарних показників зростання мотиваційного компоненту становили 0,6 ум.од.; креативно-особистісного – 0,9; афективного – 0,5; конативного – 0,8, тоді як у контрольній групі такі покомпонентні середні значення склали лише 0,2; 0,1; 0,2; 0,2 відповідно. Особливо помітні позитивні зміни в експериментальній групі спостерігалися у показниках креативно-особистісного компоненту, що засвідчує значення науково-теоретичної поінформованості студентів для розвитку у них рефлексивних можливостей щодо усвідомлення власних творчих властивостей та шляхів їх вдосконалення.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів психологічного забезпечення готовності студентів ЗВО до творчості у професійній діяльності. Подальшими перспективними напрямками наукового розроблення даної проблеми є поглиблення індивідуально-типологічного підходу до вивчення специфіки такої готовності та її психологічного забезпечення у студентів конкретних спеціальностей, різних видів обдарованості, творчих інтересів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агаенкова Е.К. Прикладные аспекты психологии творчества /Е.К.Агаенкова // Иппокрена. – 2007. – № 3. – С.97-104.
2. Артюшина М.В. Психолого-педагогічні засади підготовки студентів економічних спеціальностей до інноваційної діяльності /М.В.Артюшина : : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.0004. – Київ, 2011. – 44 с.
3. Балацинова А.Д. Основні підходи до класифікації видів обдарованості // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки //зб.наук.пр. /редкол. : Т.І.Сущенко (голов.ред.) та ін. – Запоріжжя, 2008. – Вип.49. – С.19-24.
4. Барко В.І. Розвиток здібностей і творчого потенціалу /В.І.Барко// Обдарована дитина. – 2005. – № 1. – С.27-32.
5. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей /Д.Б.Богоявленская. – М. ; Издательский центр «Академия», 2002. – 320 с.
6. Вишнякова Н.В., Ткач Р.С. Тест “Креативність”/Н.В.Вишнякова, Р.С.Ткач // Обдарована дитина. – 1998. – № 5-6. – С.44-49.
7. Вправи для проведення тренінгів з мотивації [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://15schoolhealth.at.ua/news/vpravi_dlja...treningiv_z.../2019-01-10-518
8. 3 вправи для підвищення впевненості в собі [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: it.ogo.ua/life-hacks/3-vpravi-dlya-pidvishhennya-vpevnenosti-v-sobi/
9. Горальски А. Об изучении творчества /А.Горальски //Вопросы психологии. – 1988. – № 3. – С.153-154.
- 10.Грецов А.Г. Тренинг креативности для старшеклассников и студентов /А.Г.Грецов. – СПб. : Питер, 2008. – 208 с.
- 11.Гузій Н.В. Цільові орієнтири та змістова основа педагогічної системи становлення професіоналізму майбутнього вчителя-вихователя /Н.В.Гузій //Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. – Сер.: 16. Творча

- особистість учителя: проблеми теорії та практики. – Зб.наук.пр. – Вип.5 (15). – Київ : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. – С.116-125.
- 12.Данилюк І. В.А.Роменець – фундатор вітчизняної історико-психологічної науки /І.Данилюк // Психологія і суспільство. – № 3. – 2012. – С.38-42.
- 13.Деркач А.А. Акмеологические основы развития профессионала /А.А.Деркач. – Москва – Воронеж : НПО “МОДЭК”, 2004. – 752 с.
- 14.Диагностика творческого развития личности: методическое пособие для слушателей курсов повышения квалификации работников образования [авт-сост. И.В.Хромова, М.С.Коган]. – Новосибирск : б.и., 2003. – 44 с.
- 15.Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологические проблемы готовности к деятельности /М.И.Дьяченко, Л.А.Кандыбович. – Минск : Изд-во БГУ, 1076. – 175 с.
- 16.Здібності, творчість, обдарованість : теорія, методика, результати досліджень /За ред. В.О.Моляко, О.Л.Музики. – Житомир : Рута, 2006. – 320с.
- 17.Ільїна Н.М. Психологія творчості та обдарованості : навч. посіб. /Н.М.Ільїна. – Суми : Університетська книга, 2018. – 227 с.
- 18.Карпенко З. Психологія творчості В.Роменця в постнеокласичному художньо-філософському дискурсі /З.Карпенко // Психологія і суспільство. – № 3. – 2012. – С.57-61.
- 19.Клепиков О.І. Основи творчості особи : навчальний посібник /О.І.Клепиков, І.Т.Кучерявий . – К. : 1996. – 295 с.
- 20.Клименко В.В. Психологія творчості : навч. посіб. /В.В.Клименко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 480 с.
- 21.Коломінський Н.Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект). – Київ : МАУП, 2000. – 286 с.
- 22.Коммуникативные упражнения и игры [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://trainingtechnology.ru/kommunikativnye-uprazhneniya-i-igry/>

23. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності : підручник. /М.С.Корольчук. – Київ : Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 400 с.
24. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Теорія і практика професійного психологічного відбору /М.С.Корольчук, В.М.Крайнюк : Навч. посібник. – Київ : Ніка-Центр, 2012. – 532 с.
25. Крайні методи психодіагностики : Навч. посіб. /С.Б.Комінко, Г.В.Кучер ; Відп. за вип. В.М.Ященко. – Тернопіль : Кар-бланш, 2005. – 406 с.
26. Кульчицька О.І. Обдарованість: природа і сутність /О.І.Кульчицька //Професійна освіта: педагогіка і психологія [за ред. І Зязюна, Н.Ничкало]. – К., 2003. – С.193-202.
27. Курлянд З.Н. Становлення позитивної Я-концепції /З.Н.Курлянд, . – Одеса : ПНЦ АПН України. – М.П.Черкасов, 2005. – 163 с.
28. Левитов Н.Д. О психологических состояниях человека /Н.Д.Левитов. – Москва : Просвещение, 1964. – 344 с.
29. Линенко А.Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01, 13.0004. – Київ, 1996. – 44 с.
30. Лук А.Н. Психология творчества /А.Н.Лук. – Москва : Изд-во “Наука”, 1978. – 126 с.
31. Максименко С.Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження /С.Д.Максименко. – Київ : НДП, 1990. – 239 с.
32. Максименко С.Д. Фахівця потрібно моделювати [наукові основи готовності випускника педвузу до педагогічної діяльності] /С.Д.Максименко, О.М.Пелех // Рідна школа. – 1994. – №3-4. – С.68-72.
33. Макшанов С.А. Тренинг креативности /С.А.Макшанов, Н.Ю.Хрящева. – СПб. : Ин-т психологи. 1996. – 325 с.
34. Методика “Потребность в достижениях” (Ю.М.Орлов) // Семиченко В.А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологии. Модуль “Направленность” (Лекции, практические

- заняття, задания для самостійної роботи) /В.А.Семиченко. – Київ : Миллениум, 2004. – С.272-273.
- 35.Моляко В.О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості // Обдарована дитина. – 1998. – №1. – С.3-5.
- 36.Моляко В.О. Психологічна готовність до творчої праці В.О.Моляко /В.О.Моляко. – Київ : Знання, 1983. – 96 с.
- 37.Моргун В.Ф., Титов І.Г. Основи психологічної діагностики /В.Ф.Моргун, І.Г.Титов. Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. – Київ : Видавничий Дім “Слово”, 2009. – 464 с.
- 38.Музика О.Л. Розвиток здібностей та обдарованості в процесі вікового розвитку особистості /О.Л.Музика // Актуальні проблеми психології творчості та обдарованості. Збірник наукових праць Інституту психології ім.Г.С.Костюка АПН України [за ред.В.О.Моляко]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім.І.Франка, 2007. – Вип. 2. – Т.12. – С.142-148.
39. Пашукова Т.І. Практикум із загальної психології / Т.І.Пашукова, А.І.Допіра, Г.В.Дьяконов / за ред. Т.І.Пашукової. – Київ : Знання, 2000. – С. 85-87.
- 40.Перечень навыков soft-skills и способы их развития [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://www.cfin.ru/management/people/dev_val/soft-skills.shtml
- 41.Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи. – 4-е вид. випр.і доп. / Л.Г.Подоляк, В.І.Юрченко. – Київ : Каравела, 2011. – 360 с.
- 42.Пономарев Я.А. Психология творчества и педагогика /Я.А.Пономарев. – Москва : Педагогика, 1976. – 280 с.
- 43.Пономарев Я.А. Психология творчества /Я.А.Пономарев. – Изд-во “Наука”, 1976. – 303 с.
- 44.Психологічне дослідження творчого потенціалу особистості : монографія /авт.кол., наук.керівник В.О.Моляко. – Київ : Педагогічна думка, 2008. – 208 с.

45. Психологічне забезпечення професійної діяльності: курс лекцій / Упорядник: С.М.Кучеренко. – Харків : НУЦЗУ, 2016. – 83 с.
46. Реан А.А. Психология и педагогика / А.А.Реан, Н.В.Бордовская, С.И.Розум. – СПб. – Питер, 2000. – 416 с.
47. Рибалка В.В. Психологія розвитку творчої особистості : навч. посіб. / В.В.Рибалка. – Київ : ІЗМН, 1996. – 236 с.
48. Роджерс К. Творчество как усиление себя / К.Роджерс // Вопросы психологии. - 1990. – № 1. – С.164-168.
49. Роменець В.А. Психологія творчості: навч. посіб. 2-ге вид., доп. / В.А.Роменець. – Київ : Либідь, 2001. – 288 с.
50. Сидоренко Е.В. Методы математической обработки в психологии / Е.В.Сидоренко. – СПб. : Речь, 2006. – 350 с.
51. Сиротюк А.С. Диагностика одаренности : учеб. пособ. / С.А.Сиротюк. – М. : Директ-Медиа, 2014. – 1229 с.
52. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості : навч. посіб. / С.О.Сисоєва. – Київ : ІСДОУ, 1994. – 112 с.
53. Сисоєва С.О. Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури : монографія / С.О.Сисоєва. – Київ : ТОВ “Видавниче підприємство “ЕДЕЛЬВЕЙС”, 2014. – 400 с.
54. Смирнов И.Б. Основные подходы к проблеме развития креативности личности / И.Б.Смирнов // Педагогические технологии. – 2006. – №10. – С.2-3.
55. Сосновикова Ю.А. Психические состояния человека, их классификация и диагностика / Ю.А.Сосновикова. – Горький : Изд-во пединститут., 1975. – 118 с.
56. Тест креативности Туник [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://psytests.org/cognitive/tunik-run.html>.
57. Тест личностных творческих характеристик / Е.Е.Туник Модифицированные креативные тесты Вильямса / Е.Е.Туник. – СПб. : Речь, 2003. – С. 21-26, 50-51.

58. Томчук М. Методологічні засади дослідження та формування психологічної готовності особистості до діяльності /М.Томчук // Психологія і суспільство. – 2010. № 4. – С.41-46.
59. Тренінг розвитку креативності і творчих здібностей [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://studme.com.ua/.../trening_razvitiya_kreativnosti_tvorcheskih_sposobnostey.htm
60. Туриніна О.Л. Психологія творчості : навч. посіб. /О.Л.Туриніна. – Київ : МАУП, 2007. – 160 с.
61. Шадриков В.Д. Проблемы системогенеза профессиональной деятельности /В.Д.Шадриков. – Москва : Наука, 1962. – 183 с.
62. Шандрук С.К. Психологія професійних творчих здібностей : монографія /С.К.Шандрук. – Тернопіль : – Економічна думка, 2015.– 357 с.
63. Федотова Т.В. Основні підходи до проблеми розвитку креативної особистості / Т.В.Федотова // Практична психологія і соціальна робота. – 2007. – №9. – С.60-64.
64. Энгельмейер П.К. Теория творчества /П.К.Энгельмейер. – Москва : книжный дом “Либроком”, 1910. – 208 с.
65. Яланська С.П. Психологія творчості : навч. посібн. /С.П.Яланська. – Полтава : ПНПУ імені В.Г.Короленка, 2014. – 180 с
66. Boden M. The creative mind: Myths and mechanisms / M.Boden. – N.Y. : Basic Books, 1992. – 232 p.
67. Li J. Creativity in horizontal and vertical domains / J. Li // Great. Res. J. – 1997. – V.10.n 2. – P. 107-132.
68. Mednich S.A. The associative basis of the creative process / S.A. Mednich // Psychol. – Rewiew. – 1969. – P.220-232.
69. Stenberg R. The Nature of Creativity: Contemporary Psychological Perspectives / R. Stenberg. – Cambridge : University Press, 1988. – 403 p.

70. Wollach M.A. A new look at the creativity – intelligence distinction / M.A. Wollach, N.A. Kogan // *Journal of Personality*. – 1965. – № 33. – P.348-369.
71. Ting K. Cross-level effects of class characteristics on students' perceptions of teaching quality // *Journal of Educational Psychology*/ – 2000. – Vol.92. – №4. – P.818.

ДОДАТКИ

Додаток А

Діагностичний комплекс дослідження готовності студентів до творчості
у професійній діяльності

Додаток А.1

Методика “Оцінка потреби у досягненнях” (Ю.М. Орлов)

Інструкція

Вам пропонується ознайомитися з низкою тверджень (22). Якщо Ви з ними погоджуєтесь, то у клітинці з його номером ставити + (так), а якщо не погоджуєтесь, то – (ні). Результати заносити у бланк протоколу № 1 відповідно по порядкових номерів. Відповідайте швидко, без особливих роздумів, зважайте на більш типову відповідь для Вас особисто.

1. Вважаю, що успіх у житті швидше залежить від випадку, ніж від розрахунку.
2. Якщо я позбавлюся улюбленого заняття, то можу втратити й сенс життя.
3. Для мене у будь-якій справі передусім важливо її виконати, а не отриманий кінцевий результат.
4. Вважаю, що люди більше страждають від невдач на роботі, ніж від поганих відносин з близькими людьми.
5. На мою думку багато людей живуть перспективами, далекими цілями, а ближніми не конкретними планами.
6. У мене в житті було значно більше успіхів аніж невдач.
7. Емоційно чутливі люди мені подобаються значно більше, аніж прагматики, ділові особи.
8. Навіть у звичайній буденній роботі я завжди намагаюся щось вдосконалити, покращити її елементи.
9. Поглинений думками про успіх, я можу втратити пильність, забути про заходи безпеки.
10. Мої близькі часто нарікають мене за лінощі.
11. Гадаю, що у більшості моїх невдач винні швидше обставини, ніж я сам.
12. Думаю, що терпіння у мене більше за здібності.
13. Вважаю, що мої батьки занадто мене контролюють.
14. Часто лінощі, а не сумніви в успіх, змушують мене часто відмовлятися від своїх намірів.
15. Гадаю, що я достатньо упевнена у собі людина.
16. Заради успіху я можу ризикнути, навіть якщо маю невеликі шанси.
17. Я дуже старанна людина.
18. Коли все йде гладко, моя енергія підсилюється.
19. Якщо б я був журналістом, то з більшим задоволенням писав би про оригінальні винаходи людей, ніж про якісь події.
20. Мої близькі зазвичай не розділяють моїх цілей та планів.
21. Рівень моїх вимог до життя не вище моїх товаришів.

22. Гадаю, що наполегливості у мене більше, аніж таланту.

Обробка результатів: порівняти отримані відповіді із ключем (табл. А.1.1), потім за кожне співпадіння поставити 1 бал та підсумувати їх кількість. За шкалою у табл. А.1.2 визначити рівень розвиненості потреби у досягненнях.

Таблиця А.1.1

Ключ до відповідей

+	2	6	7	8	14	16	18	19	21	22		
так												
-	1	3	4	5	9	10	11	12	13	15	17	20
ні												

Таблиця А.1.2

Рівні потреби у досягненнях

Сума балів	Рівні потреби у досягненнях									
	низький (1)			середній (2)				високий (3)		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	2-9	10	11	12	13	14	15	16	17	18-19

Таблиця А.1.3

Шкала переведення результатів у підсумкові бали

Творчі особистісно-професійні якості	Отримані результати			Клітинка в узагальнюючій таблиці
Потреба у досягненнях	1-11	12-15	16-19	1
Рівень	1	2	3	

Визначений рівень розвиненості потреби у досягненнях внести у відповідну клітинку 1 узагальнюючої таблиці А.1.3.

**Шкала "Творче ставлення до професії" тесту "Креативність"
(Н.Ф. Вишнякова, Р.В. Ткач)**

Інструкція: Вашій увазі пропонується ряд запитань, на які Ви можете відповісти ствердно, використавши плюс "+", чи заперечно – поставивши мінус "-".

Обраний варіант відповіді "+" чи "-" запишіть у бланк протоколу (2 рядок) згідно порядкового номеру запитання (1 рядок).

Будьте відверті !

1. Якщо буде слухна нагода, Ви зміните роботу на більш високооплачувану, але менш творчу ?
2. Чи створювали Ви якісь новшества, винаходи у сфері професійної діяльності, яку Ви обрали ?
3. Чи відвідували б Ви заради нових знань спеціальні заняття, навіть якщо це пов'язано із незручностями або необхідністю використання значних ресурсів ?
4. Чи втомлюють Вас несподіванки у професійній діяльності, що вимагають пошуків нових рішень ?
5. Ви обрали професію з урахуванням своїх творчих здібностей?
6. Якщо Ви позбулися можливості працювати за фахом, чи втратите б Ви інтерес до життя?
7. Чи вважаєте Ви, що Ваша професія дозволить покращити оточуючий світ?
8. У професійній творчості Вас спіткало багато невдач?
9. Чи здатні Ви у своїй роботі піти на ризик, якщо шанси на успіх не гарантовані?
10. Чи обов'язково творчість має супроводжувати Вашу професійну діяльність?

Обробка результатів:

Порівняйте свої відповіді з наведеним у таблиці А.2.1 ключем та поставте собі по 1 балу за кожне співпадіння із ключем, записавши їх у бланк протоколу (3 рядок) у відповідні клітинки згідно порядкових номерів запитань (1 рядок).

Потім підсумуйте загальний бал, склавши отримані бали та запишіть цей підсумковий бал у відповідну клітинку бланку протоколу (останній рядок праворуч) та у клітинку 2 таблиці А.2.2.

Таблиця А.2.1

Якість	Відповіді																Заг.бал				
ь																					
П	1	-	2	+	3	+	4	-	5	+	6	+	7	+	8	-	9	+	10	+	

Інтерпретація результатів: загальний бал свідчить про рівень розвитку даної якості – низький (0-3балів), середній (4-7 балів), високий (8-10 балів).

Таблиця А.2.2

Шкала переведення результатів у підсумкові бали

Творчі особистісно-професійні якості	Отримані результати			Клітинка в узагальнюючій таблиці
Творче ставлення до професії	0-3	4-7	8-10	2
Рівень	1	2	3	

Отримані підсумкові бали занесіть у відповідну клітинку 2 узагальнюючої таблиці А.2.2.

Опитувальник “Самооцінка творчих характеристик особистості”
(М. Вільямс у модифікації О. Туник)

Інструкція: це завдання допоможе з'ясувати наскільки Ви вважаєте себе творчою, креативною особистістю.

Прочитайте речення та виберіть один з 4 варіантів відповідей “в основному вірно”, “частково вірно”, “ні”, “не знаю” та відзначте це у бланку для відповідей (табл.3.1). Серед питань немає правильних чи неправильних відповідей, тому відповідайте швидко, що дійсно Вам ближче. На кожне запитання слід надати лише одну відповідь.

1. Якщо я не знаю правильної відповіді, то намагаюсь здогадатися про неї.
2. Я люблю розглядати предмети ретельно, щоб віднайти деталі, яких не бачив раніше.
3. Зазвичай я ставлю запитання, якщо чогось не знаю.
4. Мені не подобається заздалегідь планувати справи.
5. Перед тим як грати у яку-небудь нову гру, я намагаюсь переконатися, що зможу виграти.
6. Мені подобається уявляти собі те, що мені треба буде пізнати або зробити.
7. Якщо мені щось не вдається зробити з першого разу, то я буду працювати допоки це не зроблю.
8. Я ніколи не виберу гри, з якою інші не знайомі.
9. Краще я буду робити все як зазвичай, чим шукати якісь нові способи.
10. Мені подобається з'ясовувати чи справді це так.
11. Мені подобається займатися якимось новою справою.
12. Я люблю мати багато друзів.
13. Мені подобається думати про те, що зі мною мабуть ніколи не станеться.
14. Зазвичай я не витрачаю час на мрії про те, що можу стати відомою людиною.
15. Деякими своїми ідеями я можу так захопитися, що забуду про все.
16. Мені більше подобалося б жити та працювати десь в незвичайних умовах, ніж у звичних.
17. Я нервую, якщо не знаю що далі відбуватиметься.
18. Я люблю те, що незвичайне.
19. Я часто намагаюсь уявити, про що думають інші люди.
20. Мені подобаються розповіді або телепередачі про події минулого.
21. Мені подобається обговорювати свої ідеї у компанії однодумців.
22. Я зазвичай зберігаю спокій, коли роблю щось не так або помиляюсь.
23. Мені хотілося б зробити щось таке, що нікому ще не вдалося.
24. Я здебільшого обираю друзів, які не прагнуть до чогось нового, а роблять все звичайними способами.
25. Багато існуючих правил і норм мене не влаштовують.

26. Мне подобається вирішувати проблеми, які не мають однозначного вирішення.
27. Існує багато речей, з якими цікаво було б експериментувати.
28. Якщо я колись знайшов правильну відповідь на запитання, то я завжди вже буду її дотримуватися, а не шукати інші відповіді.
29. Я не люблю виступати перед аудиторією.
30. Коли я читаю або дивлюсь кіно, то часто уявляю себе серед цих героїв.
31. Я люблю уявляти як жиди люди багато століть назад.
32. Мені не подобаються нерішучі люди.
33. Я люблю розбирати старі речі, щоб подивитися чи є серед них щось цікаве.
34. Мені подобається, коли люди демонструють постійні й незмінні звички, вподобання тощо.
35. Я довіряю своїм передчуттям.
36. Мені цікаво щось уявити і перевірити це на практиці.
37. Я люблю ігри. Головоломки, у яких необхідно чітко розрахувати свої подальші ходи.
38. Мене цікавлять якість механізми, як вони працюють, з чого складаються.
39. Моїм друзям й близьким здебільшого не подобаються нові незвичні ідеї.
40. Я люблю придумати щось нове, навіть якщо це неможливо використати на практиці.
41. Мені подобається коли все знаходиться на своїх місцях.
42. Мені було би цікаво шукати відповіді на запитання, які можуть виникнути у майбутньому.
43. Я люблю братися за нову справу, щоб подивитися що з цього вийде.
44. Мені цікаво грати в улюблені ігри просто заради задоволення, а не виграшу.
45. Я люблю міркувати про щось цікаве, про те. Про що ніхто ще думав.
46. Коли я дивлюся на картину із зображенням незнайомої людини, то мені зазвичай цікаво дізнатися про неї більше.
47. Я люблю гортати книги та журнали задля того, щоб просто подивитися про що в них йдеться.
48. Я вважаю, що на більшість запитань існує одна єдина правильна відповідь.
49. Мені подобається ставити запитання про речі, про які інші люди і не задумуються.
50. У мене завжди є багато цікавих справ.

Обробка результатів:

Отримані відповіді порівнюються із ключем (табл. А.3.1). Кожне співпадіння із ключем оцінюється у 2 бали, всі решта відповідей отримують по 1 балу. За кожен відповідь “не знаю” мінусується по 1 балу. Відповідно можна набрати до 100 балів за надані відповіді, а також втрати їх (відмінисувати) за позицію “не знаю” як вияв невпевненості у собі та нерішучості (до 50 балів).

Таблиця А.3.1

Ключ до опитувальника “Самооцінка творчих характеристик особистості”

№ запитання	так в основному вірно	може бути частково вірно	ні невірно	не знаю/фактори	№ запитання	так в основному вірно	може бути частково вірно	ні невірно	не знаю/код і фактори в**
1	*			Р	26	*			С
2	*			Д	27	*			Д
3	*			Д	28			*	Д
4			*	С	29			*	Р
5			*	Р	30	*			У
6	*			У	31	*			У
7	*			С	32			*	Р
8			*	Р	33	*			Д
9			*	С	34			*	Р
10	*			С	35	*			Р
11	*			Д	36	*			Р
12	*			Д	37	*			Д
13	*			У	38	*			Д
14			*	У	39			*	У
15	*			С	40	*			У
16	*			У	41			*	С
17			*	С	42	*			С

18	*			С	43	*			Р
19	*			Д	44	*			Р
20			*	У	45	*			У
21	*			Р	46	*			У
22			*	Р	47	*			Д
23	*			У	48			*	С
24			*	С	49	*			Д
25	*			Р	50	*			С

* отвір у шаблоні

** коди факторів: Д – допитливість; У – уява; С – складні ідеї; Р – здатність до ризику.

Для отримання результату щодо рівнів розвиненості творчих характеристик особистості варто скористатися формою он-лайн та відповідною шкалою рівнів – дуже низького, низького, середнього, високого за посиланням <https://psytests.org/cognitive/tunik-run.html>

Опитувальник креативності
(Р. Джонсон)

Інструкція: Оцініть власну здатність як творчої особистості виконувати наведені нижче дії, скориставшись 5-бальною шкалою (від 1 б. – мінімально до 5 б. – максимально).

Результати оцінки у балах занесіть у бланк протоколу (2 рядок) відповідно до порядкового номеру запитань (1 рядок).

В останню колонку праворуч запишіть загальну суму присвоєних балів по кожному твердженню.

Я як творча особистість здатний (а):

1. Відчувати тонкі, невизначені, складні особливості довколишнього світу (чутливість до проблеми, віддання переваги труднощам);
2. Висувати та виражати велику кількість різноманітних ідей у даних умовах (оригінальність).
3. Пропонувати різні види, типи, категорії ідей (гнучкість).
4. Пропонувати додаткові деталі, ідеї, версії або розв'язання (винахідливість).
5. Проявляти уяву, почуття гумору та розвивати гіпотетичні можливості (уява, здатність до структурування).
6. Демонструвати поведінку, яка є неочікуваною, оригінальною, але корисною для розв'язання проблеми (нестандартність).
7. Утримуватись від прийняття першої, типової, загальновизнаної позиції, яка першою спала на думку, висувати різні ідеї та обирати кращу (незалежність).
8. Проявляти впевненість у своєму рішенні; незважаючи на утруднення, що виникають; брати на себе відповідальність за нестандартну позицію; висловлювати думку, яка сприятиме розв'язанню проблеми (впевнений стиль поведінки, самодостатність).

Обробка результатів:

Підрахуйте загальну суму отриманих балів за усіма позиціями опитувальника та запишіть її у відповідну клітинку бланку протоколу (останній рядок праворуч) та у клітинку 4 таблиці А.4.1.

Таблиця А.4.1

Шкала переведення результатів у підсумкові рівні

Творчі особистісно-професійно якості	Отримані результати			Клітинка в узагальнюючій таблиці
Креативність	8-18	19-29	30-40	4

Рівень	1	2	3	
--------	---	---	---	---

Інтерпретація результатів:

Набрана загальна сума балів засвідчує рівень розвитку креативності:

8-14 балів – дуже низький;

15-19 – низький;

20-26 – нормальний;

27-33 – високий;

34 – 40 – дуже високий.

Дослідження вольової саморегуляції
(А. Зверьков, Є. Ейдеман)

Інструкція:

Уважно прочитайте кожне твердження та визначте наскільки воно притаманне вам особисто. Відповідно поставите “+” або “-” у бланку протоколу (2 рядок) згідно порядкового номеру наведених тверджень (1 рядок).

1. Якщо в мене щось не виходить, то нерідко виникає бажання покинути цю справу.
2. Я не відмовляюся від своїх задумів і справ, навіть якщо доводиться вибирати між ними і приємною компанією.
3. За необхідності мені не важко стримати спалах гніву.
4. Зазвичай я зберігаю спокій, чекаючи на товариша, який спізнюється на призначений час.
5. Мене важко відірвати від розпочатої справи.
6. Мене дуже вибиває з колії фізичний біль.
7. Я завжди намагаюся вислухати співрозмовника, не перебиваючи, навіть якщо не терпиться йому заперечити.
8. Я завжди “гну” свою лінію.
9. Якщо треба, я можу не спати кілька ночей (напр. робота, чергування) і весь день перебувати у “гарній формі”.
10. Мої плани занадто часто перекреслюються зовнішніми обставинами.
11. Я не вважаю себе терплячою людиною.
12. Мені не так просто примусити себе байдуже спостерігати за хвилюючим видовищем.
13. Мені рідко вдається примусити себе продовжувати роботу після низки прикрих невдач.
14. Якщо я ставлюся до когось погано, мені важко приховати зневагу до нього.
15. При потребі я можу займатися своєю справою в незручних та в непристосованих умовах.
16. Дуже ускладнює мою роботу усвідомлення того, що її необхідно виконати в точно визначений термін.
17. Я вважаю себе рішучою людиною.
18. Фізичну втому я долаю значно краще, ніж інші.
19. Краще зачекати ліфт, ніж підійматися сходами.
20. Зіпсувати мені настрої не так просто.
21. Інколи якась дрібниця заповнює мої думки, не дає спокою і я не можу її позбутися.
22. Мені важче зосередитися на завданні чи на роботі, ніж іншим.
23. Сперечатися зі мною надто важко.
24. Я завжди прагну довести розпочату справу до кінця.

25. Мене легко відвернути від справи.
 26. Я іноді помічаю, що намагаюся домогтися свого всупереч об'єктивним обставинам.
 27. Люди іноді заздять моєму терпінню та допитливості.
 28. Мені важко зберегти спокій у стресовій ситуації.
 29. Я помічаю, що під час одноманітної роботи мимоволі починаю змінювати спосіб дії, навіть якщо це часом призводить до погіршення результатів.
 30. Мене, як правило дратує, коли "перед носом" зачиняються двері транспорту або ліфта, що від'їжджають.

Оброблення та інтерпретація результатів:

Скориставшись таблицею А.5.1 з ключами відповідей по трьом шкалам (В, Н, С.), обвести кружечками наявні співпадіння ваших відповідей з ключами кожної шкали та записати у бланк протоколу (3, 4, 5 рядки) по 1 балу у відповідних клітинках згідно порядкового номеру наведених тверджень за кожною шкалою В, Н, С.

Таблиця А.5.1

Ключ для обробки результатів

Загальна шкала (В)	1 -	2 +	3 +	4 +	5 +	6 -	7 +	9 +	10 -	11 +	13 -	14 -	16 -	17 +	18 +	20 +	21 -	22 -	24 +	25 -	27 +	29 -	30 -
Наполегливість (Н)	1 -	2 +	5 +	6 -	9 +	10 -	11 +	13 -	16 -	17 +	18 -	20 +	22 -	24 +	25 -	27 +							
Самовладання (С)	3 +	4 +	5 +	13 -	14 -	16 -	21 +	24 +	27 +	28 -	29 -	30 -											

Обрахуйте індекси вашої здатності до вольової регуляції за кожною шкалою окремо, знаходячи по ним сумарний бал. Результати підсумування внесіть до клітинок 5а, 5б, 5в узагальнюючої таблиці А.5.2.

Таблиця А.5.2

Шкала переведення результатів у підсумкові бали

Творчі особистісно-професійні якості	Отримані результати			Клітинка в узагальнюючій таблиці
Загальна шкала вольової саморегуляції	0-8	9-16	17-24	5 А
Шкала наполегливості	0-5	6-10	11-16	5 Б
Шкала самовладання	0-4	5-8	9-13	5 В
Підсумковий рівень	1	2	3	

Отримані підсумкові бали (вираховані індекси) занесіть у відповідні клітинки 5 А, 5 Б, 5 В узагальнюючої таблиці А.5.2.

Комунікативні та організаторські схильності
(Б. Федоришин, В. Синявський)

Інструкція: Уважно прочитайте питання та дайте на кожне з них ствердну відповідь, позначивши її знаком плюс “+”, чи заперечну, скориставшись знаком мінус “-”.

Обраний варіант відповіді “+” чи “-” запишіть у бланк протоколу (2 рядок) згідно порядкового номеру запитання (1 рядок).

1. Чи багато у Вас є друзів, з якими Ви постійно спілкуєтеся?
2. Чи часто Вам вдається схилити більшість своїх товаришів до прийняття ними Вашого рішення?
3. Чи довго Вас турбує почуття образи, яку Вам причинив хтось із Ваших товаришів?
4. Чи завжди Вам складно орієнтуватися у критичній ситуації, що створилася?
5. Чи є у Вас прагнення до встановлення нових знайомств з різними людьми?
6. Чи подобається Вам займатися громадською роботою?
7. Чи справді Вам приємніше і простіше проводити час із книгою або за будь-яким іншим заняттям, ніж з людьми?
8. Якщо виникли деякі перешкоди у здійсненні Ваших намірів, то чи легко Ви відступаєте від них?
9. Чи легко Ви встановлюєте контакти з людьми, які значно старші за віком, ніж Ви?
10. Чи любите Ви організовувати і придумувати зі своїми товаришами різноманітні ігри та розваги?
11. Чи складно Вам включатися в нові для Вас гурти?
12. Чи часто Ви відкладаєте на інші дні ті справи, які потрібно було б виконати сьогодні?
13. Чи легко Вам вдається встановлювати контакти з незнайомими людьми?
14. Чи прагнете Ви домогтися, щоб Ваші товариші діяли згідно з Вашою думкою?
15. Чи важко Вам освоюватися в новому колективі?
16. Чи справді у Вас не буває конфліктів з Вашими товаришами через невиконання ними своїх обіцянок, обов'язків, зобов'язань?
17. Чи прагнете Ви в разі нагоди познайомитись і поговорити новою людиною?
18. Чи часто Ви у вирішенні справ берете ініціативу на себе?
19. Чи часто Вас дратують довколишні і Вам хочеться побути наодинці?
20. Чи правда, що Ви зазвичай погано орієнтуєтеся в незнайомих для Вас обставинах?
21. Чи подобається Вам постійно знаходитися серед людей?
22. Чи виникає у Вас дратування, якщо Вам не вдається закінчити розпочату справу?
23. Чи відчуваєте Ви ускладнення, незручності або ніяковість, коли доводиться проявити ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?

24. Чи правда, що Ви втомлюєтеся від частого спілкування з товаришами?
25. Чи любите Ви брати участь у колективних іграх?
26. Чи часто Ви проявляєте ініціативу при вирішенні питань, що стосуються інтересів Ваших товаришів?
27. Чи правда, що Ви відчуваєте себе невпевнено серед малознайомих Вам людей?
28. Чи так те, що Ви рідко прагнете доказувати Вашу правоту?
29. Чи вважаєте Ви, що Вам не важко внести пожвавлення у малознайомий для Вас гурт?
30. Чи брали Ви участь у громадській роботі школи, класу, групи?
31. Чи прагнете Ви обмежити коло своїх знайомих невеликою кількістю людей?
32. Чи так це, що Ви не прагнете відстоювати свою думку або рішення, якщо вони не були одразу прийняті Вашими товаришами?
33. Чи відчуваєте Ви себе невимушено, коли потрапляєте в коло незнайомих для Вас людей?
34. Чи охоче Ви розпочинаєте організацію різноманітних заходів для своїх товаришів?
35. Чи правда, що Ви не відчуваєте себе достатньо впевненим і спокійним, коли доводиться говорити щось великій групі людей?
36. Чи часто Ви спізнюєтесь на ділові зустрічі, побачення?
37. Чи насправді у Вас є багато друзів?
38. Чи часто Ви потрапляєте в центр уваги своїх друзів?
39. Чи часто Ви бентежитесь, відчуваєте ніяковість при спілкуванні з малознайомими людьми?
40. Чи правда, що Ви не дуже впевнено відчуваєте себе в оточенні великої групи своїх товаришів?

Обробка результатів: Порівняйте свої відповіді з поданими у табл. А.6.1 й обведіть ті відповіді, які співпадають з ключем. Додайте усі відповіді, що співпадають з ключем, окремо стосовно виділених двох груп здібностей. Потім знайдіть оцінний коефіцієнт (K) комунікативних або організаторських здібностей, поділивши кількість співпадаючих відповідей з ключами за кожним розділом до максимально можливого числа збігів (20). Скористайтесь формулою: $K=X:20$, де K – оцінний коефіцієнт; X – кількість збігу відповідей з ключем.

Таблиця А.6.1

Ключі для обробки результатів опитувальника

Комунікативні							Організаторські								
1	+	11	-	21	+	31		1		11		21		31	
2		12		22		32		2	+	12	-	22	+	32	-
3	-	13	+	23	-	33	+	3		13		23		33	
4		14		24		34		4	-	14	+	24	-	34	+
5	+	15	-	25	+	35		5		15		25		35	
6		16		26		36		6	+	16	-	26	+	36	-

7	-	17	+	27	-	37		7		17		27		37	
8		18		28		38		8	-	18	+	28	-	38	+
9	+	19	-	29	+	39	-	9		19		29		39	
10		20		30		40		10	+	20	-	30	+	40	-

Інтерпретація результатів: Знайдені оцінні коефіцієнти (К) свідчать про рівень розвитку комунікативних та організаторських здібностей, що показано у табл. А.6.2:

Таблиця А.6.2

Рівні розвиненості комунікативних та організаторських схильностей

Оцінний коефіцієнт	Рівень прояву комунікативних здібностей	Оцінний коефіцієнт	Рівень прояву організаторських здібностей
0,10-0,45	Низький	0,20-0,55	Низький
0,46-0,55	Нижче середнього	0,55-0,65	Нижче середнього
0,56-0,65	Середній	0,66-0,70	Середній
0,66-0,75	Високий	0,71-0,80	Високий
0,76-1,00	Дуже високий	0,81-1,00	Дуже високий

Отримані підсумкові бали занесіть у відповідні клітинки 6 А і 6 Б узагальнюючої табл.А.6.3.

Таблиця А.6.3

Шкала переведення результатів у підсумкові бали

Творчі особисто-професійні якості	Отримані результати			Клітинка в узагальнюючій таблиці
	0,10-0,45	0,46-0,70	0,71-1,00	
Розвиненість комунікативних умінь та здібностей	0,10-0,45	0,46-0,70	0,71-1,00	6 А
Розвиненість організаторських умінь та здібностей	0,20-0,50	0,51-0,75	0,76-1,00	6 Б
Рівні	1	2	3	

Додаток Б
Емпіричні дані щодо стану розвиненості готовності студентів
до творчості у професійній діяльності
за результатами констатувального етапу ДЕР

Таблиця Б.1

Рівні готовності студентів до творчості у професійній діяльності
(констатувальний етап ДЕР)

Студенти	Рівні компонентів готовності студентів до творчості у професійній діяльності			
	К-1	К-2	К-3	К-4
№ з/п				
1	3	2	2	2
2	2	1	2	2
3	2	1	1	1
4	2	2	1	2
5	2	3	2	2
6	2	1	2	1
7	3	3	2	3
8	2	2	2	2
9	2	2	3	3
10	2	3	2	1
11	1	1	2	1
12	2	2	2	2
13	1	2	1	2
14	2	3	3	2
15	3	3	3	2
16	1	1	1	2
17	1	1	2	2
18	2	1	1	1
19	3	2	3	3
20	1	1	1	1
21	3	2	2	2
22	2	1	2	2
23	2	1	1	1
24	2	2	1	2
25	2	3	2	2
26	2	1	2	1
27	3	3	2	3
28	2	2	2	2
29	2	2	3	3
30	2	3	2	1
31	1	1	2	1
32	2	2	2	2
33	1	2	1	2
34	2	3	3	2
35	3	3	3	2
36	1	1	1	2

37	1	1	2	2
38	2	1	1	1
39	3	2	3	3
40	1	1	1	1
41	3	2	2	2
42	2	1	2	2
43	2	1	1	1
44	2	2	1	2
45	2	3	2	2
46	2	1	2	1
47	3	3	2	3
48	2	2	2	2
49	2	2	3	3
50	2	3	2	1
51	1	1	2	1
52	2	2	2	2
53	1	2	1	2
54	2	3	3	2
55	3	3	3	2
56	1	1	1	2
57	1	1	2	2
58	2	1	1	1
59	3	2	3	3
60	1	1	1	1
61	3	2	2	2
62	2	1	2	2
63	2	1	1	1
64	2	2	1	2
65	2	3	2	2
66	2	1	2	1
67	3	3	2	3
68	2	2	2	2
69	2	2	3	3
70	2	3	2	1
71	1	1	2	1
72	2	2	2	2
73	1	2	1	2
74	2	3	3	2
75	3	3	3	2

Примітки:

1 – низький рівень; 2 – середній рівень; 3 – високий рівень.

К-1 – мотиваційний компонент готовності студентів до творчості у професійній діяльності;

К-2 – креативно-особистісний компонент готовності студентів до творчості у професійній діяльності;

К-3 – афективний компонент готовності студентів до творчості у професійній діяльності;

К-4 – конативний компонент готовності студентів до творчості у професійній діяльності.

Таблиця Б.2

Узагальнені емпіричні дані щодо рівнів готовності студентів до творчості у професійній діяльності за усіма компонентами (констатувальний етап ДЕР)

Рівні	К-1 мотиваційний компонент		К-2 креативно- особистісний компонент		К-3 афективний компонент		К-4 конативний компонент	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
3 – високий	15	20,0	20	26,67	15	20,0	11	14,67
2 – середній	43	57,33	27	36,0	39	52,0	42	56,0
1 – низький	17	22,67	28	37,33	21	28,0	22	29,33
Разом	75	100	75	100	75	100	75	100

Таблиця Б.3

Кореляція парних вибірок компонентів готовності студентів до творчості у професійній діяльності (констатувальний етап ДЕР)

Пари	Компоненти	Кількість осіб	Коефіцієнт кореляції	Рівень значущості
1	К1 & К2	75	0,54	$p < 0,05$
2	К1 & К3	75	0,50	$p < 0,05$
3	К1 & К4	75	0,43	$p < 0,05$
4	К2 & К3	75	0,49	$p < 0,05$
5	К2 & К4	75	0,44	$p < 0,05$
6	К3 & К4	75	0,48	$p < 0,05$

Додаток В

Методичні матеріали освітньо-розвивальної програми психологічного забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності

Додаток В.1.

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧИСТЬ

Програма курсу

І. Пояснювальна записка

Програма нормативної навчальної дисципліни «Педагогічна творчість» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього рівня *бакалавр*, галузей знань: *01 Освіта /Педагогіка*, спеціальностей *014 – Середня освіта (музичне мистецтво)*, *Середня освіта (історія)*; *02 Культура і мистецтво, спеціальності 024 – Хореографія*, *025 – Музичне мистецтво*.

Предмет вивчення навчальної дисципліни – загальнорозвивальні та спеціальні професійно-педагогічні компетенції, необхідні для успішного становлення майбутнього педагога як майстра, творця, професіонала.

Міждисциплінарні зв'язки викладання дисципліни «Педагогічна творчість» узгоджується з вивченням психології, педагогіки та спеціальних методик, методології та методики науково-педагогічних досліджень та проходженням педагогічної практики на основі міжпредметних зв'язків.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни «Педагогічна творчість» полягає у створенні умов для активізації процесу становлення культури професійної праці та умілості майбутнього педагога на основі творчої самореалізації у педагогічній діяльності.

Основні завдання вивчення дисципліни «Педагогічна творчість»:

- усвідомити творчий характер педагогічної праці, психофізіологічні закономірності педагогічної діяльності, її цілісну структуру, мету, специфіку, рівні професійної творчості і майстерності учителя-вихователя, суб'єктні засади педагогічної діяльності, вимоги до професійно-значущих якостей педагогічних працівників;
- оволодіти психолого-педагогічними механізмами творчої самореалізації в професійній діяльності та шляхами професійного самовдосконалення;
- набути знання та практичні уміння організації професійно-педагогічної діяльності як розвиваючої взаємодії, спрямованої на творення особистості учнів;
- ознайомити з новаторським педагогічним досвідом, шляхами створення творчої лабораторії вчителя.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	<p><i>Знати:</i> сутність та особливості педагогічної праці; професійно важливі якості педагога та детермінанти їх розвитку; основні принципи, засоби професійно-педагогічного самовдосконалення.</p> <p><i>Вміти:</i> об'єктивно оцінювати власні професійні можливості та цілеспрямовано розвивати їх; продуктивно здійснювати професійно-педагогічне самовиховання та самоосвіту.</p>	<p>1. Здатність усвідомлювати призначення вчителя у розвитку суспільства, гуманістичну природу його професійної творчості та майстерності; розуміння сутнісних ознак, структури та функцій педагогічної діяльності; здатність аналізувати педагогічні ситуації, формулювати та творчо розв'язувати педагогічні задачі.</p>

2.	<p><i>Знати:</i> закономірності продуктивної педагогічної взаємодії; основи функціонування комунікативної культури педагога; педагогічні можливості засобів професійної техніки учителя-вихователя; специфіку внутрішньої психотехніки педагога; критерії вивчення, узагальнення, впровадження передового педагогічного досвіду тощо.</p> <p><i>Вміти:</i> виявляти та створювати умови ефективного педагогічного спілкування; будувати стосунки з учнями на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії; проявляти педагогічний артистизм у практичній роботі з дітьми; впроваджувати нові прогресивні педагогічні знахідки у педагогічний процес тощо.</p>	2. Готовність до продуктивного педагогічного спілкування як творчого процесу; вміння виявляти різноманітні елементи професійно-педагогічної техніки; здатність до творчої саморегуляції поведінки вчителя та вияву педагогічного артистизму.
----	---	--

II. Примірний тематичний план

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС 90 годин, з них: 34 год. аудиторних – 10 год. лекцій, 8 год. семінарів, 16 год. лабораторних занять та 56 год. самостійної роботи.

№з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна форма навчання)				
		Аудиторні	Лекції	Семінарські	Лабораторні	СРС	Аудиторні	Лекції	Семінарські	лабораторні	СРС
1	Модуль 1. Творчість і майстерність у педагогічній професії										
1.1	Сутність та зміст педагогічної творчості і майстерності	4	2	2		8	2	2			10
1.2	Теоретичні і технологічні основи професійно-педагогічної діяльності	6	2	2	2	10	2	2			12
1.3	Учитель-вихователь як суб'єкт творчої педагогічної діяльності та професійно-педагогічного самовдосконалення	10	2	2	6	8	2		2		16
	Усього за 1 модуль	20	6	6	8	26	6	4	2		38
2	Модуль 2. Культура педагогічної взаємодії										
2.1	Теоретичні та технологічні основи професійно-педагогічного спілкування	6	2	2	2	10	2	2			20
2.2	Педагогічна техніка та	8	2		6	20	4	2		2	20

	педагогічний артистизм вчителя										
	Усього за 2 модуль	14	4	2	8	30	6	4		2	40
	Разом:	34	10	8	16	56	12	8	2	2	78

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами:

Модуль 1. Творчість і майстерність у педагогічній професії.

Тема 1. Сутність та зміст педагогічної творчості і майстерності.

Сучасні соціально-педагогічні передумови розвитку педагогічної творчості в контексті гуманістичної педагогічної парадигми. Творчість як основа високоефективної майстерної педагогічної праці.

Становлення та розвиток ідей педагогічної творчості, майстерності, новаторства в історії зарубіжної та вітчизняної педагогічної думки.

Поняття про педагогічну творчість, її сутність, мету, ознаки, специфіку, співвідношення з майстерністю та іншими дефініціями, що характеризують продуктивну працю педагога. Психологічні основи творчих процесів у діяльності вчителя. Поєднання соціальної, предметної та особистісної спрямованості професійної творчості і майстерності вчителя. Своєрідність педагогічної творчості, її специфічні риси та особливості відповідно до фаху студентів (історія, музичне та хореографічне мистецтво).

Рівні педагогічної творчості та майстерності, етапи їх становлення та розвитку. Критерії успішності педагогічної діяльності вчителя-майстра творчої орієнтації. Соціальні, психолого-педагогічні передумови розвитку педагогічної творчості і майстерності. Індивідуальна та колективна творчість вчителів-вихователів.

Тема 2. Теоретичні і технологічні основи професійно-педагогічної діяльності

Поняття про педагогічну діяльність як вид професійної діяльності, її особливості, сутнісні ознаки. Творчий характер професійно-педагогічної діяльності учителя-вихователя. Педагогічна діяльність як мета-діяльність, особливості рефлексивного педагогічного управління діяльністю учнів-вихованців.

Психологічна структура педагогічної діяльності, специфіка мети педагогічної діяльності, ієрархія її цілей, особливості суб'єкта та об'єкта педагогічної діяльності, її предмета, засобів, результату.

Поняття про функції педагогічної діяльності, їх види, значення в праці учителя-вихователя. Єдність і взаємозв'язок функціональних компонентів педагогічної діяльності.

Поняття про мікроструктуру професійно-педагогічної діяльності, педагогічну дію як первинну функціональну одиницю педагогічної діяльності. Педагогічні ситуації та педагогічні задачі, їх співвідношення. Види педагогічних задач, їх класифікація. Ієрархія педагогічних задач у практичній діяльності вчителя. Вправність учителя-вихователя у вирішенні педагогічних задач як основа творчої педагогічної діяльності.

Процес розв'язування педагогічних задач, характеристика основних етапів прийняття педагогічних рішень, їх зв'язок із загальною структурою творчих процесів. Співвідношення педагогічної логіки, алгоритмічності та творчих інтуїтивних процедур, педагогічної імпровізації у вирішенні педагогічних задач. Творче ставлення учителя до педагогічних рішень.

Роль педагогічних умінь у вирішенні педагогічних задач, їх сутність, характеристики, види. Умілість педагога як основа його майстерності.

Індивідуальний стиль педагогічної діяльності, його значення для майстерності і творчості учителя-вихователя. Класифікація творчих стилів педагогічної діяльності.

Тема 3. Учитель-вихователь як суб'єкт творчої педагогічної діяльності та професійно-педагогічного самовдосконалення

Роль особистості педагога, його творчих та професійно-значущих якостей у педагогічній діяльності, їх взаємозв'язок. Поняття про педагогічні здібності, педагогічну креативність, творчу активність, творчу самореалізацію учителя-вихователя, їх рівні, зміст, фактори формування та розвитку.

Структура творчих рис особистості вчителя-вихователя. Педагогічна спрямованість, її гуманістична сутність. Педагогічне мислення, його теоретичні та практичні види, особливості. Педагогічна рефлексія, її роль у формуванні педагогічної свідомості. Емоційно-вольові якості особистості учителя-вихователя. Педагогічна емпатія, педагогічна інтуїція, динамізм особистості, їх значення в професійно-педагогічній діяльності.

Типологія особистості вчителя, її значення для становлення та розвитку творчої педагогічної індивідуальності. Характеристика наукових підходів до класифікації типів творчих особистостей учителів. Педагогічний імідж та харизматичні особистісні якості вчителя-вихователя, їх особливості у художньо-педагогічній діяльності та викладанні історії.

Особистість педагога як об'єкт професійного самовдосконалення, його сутність, задачі, етапи, рушійні сили. Самовиховання та самоосвіта як шляхи професійного зростання учителя-вихователя-викладача, їх принципи, зміст, засоби, методи, прийоми.

Поняття про творчу лабораторію вчителя, шляхи, етапи, технологія її створення.

Педагогічний досвід у системі професійної творчості і майстерності вчителя. Поняття педагогічного досвіду, новаторського педагогічного досвіду, передового педагогічного досвіду. Критерії, технології вивчення, узагальнення, впровадження передового педагогічного досвіду.

Змістовий модуль 2. Культура педагогічної взаємодії.

Тема 1. Теоретичні та технологічні основи професійно-педагогічного спілкування.

Поняття про педагогічне спілкування як вид професійної творчості вчителя, його вплив на характер педагогічної взаємодії. Специфіка педагогічного спілкування, єдність функціонально-рольової та особистісно-орієнтованої комунікативної поведінки учителя-вихователя. Мета та види педагогічного спілкування. Поліфункціональність педагогічного спілкування як умова його цілісності. Діалогічність педагогічного спілкування як передумова комунікативної культури педагога.

Поняття стилю педагогічного спілкування, характеристика типових рольових позицій, «прибудов» у педагогічному контакті, їх вплив на індивідуальний стиль спілкування з учнями. Рівні педагогічного спілкування.

Структура процесу педагогічного спілкування, характеристика його етапів. Комунікативні задачі, їх аналіз, прогноз, вирішення.

Комунікативна культура учителя-вихователя, її сутність, структура, рівні, особливості у викладанні мистецтва та історії.

Бар'єри педагогічного спілкування. Поняття про педагогічний конфлікт, його сутність, види, сфери. Стратегії поведінки учителя-вихователя у конфліктній ситуації, шляхи її подолання.

Етичний захист учителя-вихователя та учнів у педагогічному конфлікті. Педагогічний такт як основа комунікативної культури педагога. Особистісно-діалогічне педагогічного спілкування як передумова запобігання конфліктів у педагогічній діяльності, його ознаки.

Тема 2. Педагогічна техніка та педагогічний артистизм вчителя.

Поняття про педагогічну техніку, її роль у системі професійної творчості та майстерності учителя-вихователя, основні елементи та засоби педагогічної техніки.

Характеристика вербальних засобів педагогічної техніки. Мовлення вчителя, його значення для професійно-педагогічної діяльності. Психолінгвістичний аспект педагогічного мовлення. Вимоги до лексичної досконалості, грамотності, логічності, виразності професійного мовлення педагога. Психоакустичний аспект професійного мовлення педагога. Психофізіологічні можливості, структура голосового апарату людини, властивості, умови його оптимального використання у педагогічній праці. Проблема профілактики голосових професійних захворювань педагогічних працівників.

Характеристика невербальних засобів педагогічної техніки, їх функціональне значення та особливості. Міміка та пантоміміка вчителя, їх засоби, виразні можливості та умови продуктивного використання. Кінесична культура вчителя. Особливості педагогічних жестів, пози, ходи вчителя. Зовнішність вчителя як важлива складова педагогічного іміджу. Професійна техніка використання можливостей проксемики, текесици.

Переконання та навіювання як способи вербального педагогічного впливу, їх спільні та відмінні риси. Доказовість як основа ефективності переконуючого впливу, технологія його здійснення. Навіювання, його види, умови ефективного використання у педагогічному процесі.

Поняття артистизму та його значення у педагогічній діяльності. Спільне та відмінне у професійній діяльності вчителя та актора. Особистісна виразність та привабливість як основа артистизму, особливості педагогічної привабливості та чарівності, їх види, етичні, естетичні та інтелектуальні якості. Поєднання у педагогічному артистизмі «життєвої правди», багатства духовного світу вчителя та його професійної техніки, «гри» як засобу досягнення педагогічної мети.

Роль надбання системи Станіславського у формуванні педагогічного артистизму, її основні принципи та методи.

Проблема творчого самопочуття педагога як його «робочого стану», психофізіологічна природа феномена творчого натхнення педагога, можливі шляхи його створення.

Педагогічна увага, її значення у професійній діяльності учителя-вихователя, особливості, види. Технологія управління педагогічною увагою. Педагогічна увага як особливий тип творчої уваги. Технологія «настроювання» педагога на творчу взаємодію.

IV. Засоби діагностики успішності навчання (форми та методи поточного і підсумкового контролю). Контроль академічної успішності засвоєння студентами матеріалу курсу здійснюється на основі унормованої в університеті модульно-рейтингової системи оцінювання їх навчально-творчих досягнень, що охоплює облік поточної успішності з врахуванням присутності, рівня творчої пізнавальної активності студентів на заняттях, якості їх виступів, повідомлень та результатів усних та письмових опитувань й виконання колективних та індивідуальних творчих навчальних завдань. Крім регулярного поточного контролю навчальної успішності студентів також передбачається проведення комбінованих модульних контрольних робіт (тестування) за кожним модулем курсу (у разі їх включення до навчального навантаження викладача) та підсумкові показники якості підготовлених навчально-творчих продуктів.

У. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

VI. Інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні:

1. Абрамян В.Ц. Театральна педагогіка. – Київ : Лібра, 1996. – 224 с.
2. Барбина Е.С. Формирование педагогического мастерства учителя в системе непрерывного педагогического образования. – Київ : Вища школа, 1997. – 153 с.
3. Глосарій з курсу “Основи педагогічної творчості та майстерності”: термінологічний

- словник. – Автор-укладач В.Х.Сидоренко. – Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2004. – 41с.
4. Горєєва В.М. Педагогічна техніка: Методичні рекомендації. – Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. – 22 с.
  5. Гузій Н.В. Майстерність, творчість, професіоналізм учителя-вихователя в історії педагогічної думки. – Київ : НПУ, 2002. – 20 с.
  6. Вайніленко Т.В. Основи професійного самовдосконалення педагога: Методичні рекомендації. – Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2005. – 20 с.
  7. Журавлев В.И. Основы педагогической конфликтологии. – М. : Российское педагогическое агенство, 1995. – 183 с.
  8. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя. – Москва : Педагогика, 1987. – 160 с.
  9. Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество. – Москва : Педагогика, 1990. – 144 с.
  10. Ковальчук Л.Основи педагогічної майстерності: Навч.посіб. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 608 с.
  11. Кучерявец В.Г. Основи педагогічної майстерності: Практикум. – Ніжин: НДПУ, 2002. – 55 с.
  12. Межериков В.П., Ермоленко М.Н. Введение в педагогическую профессию. – Москва : Пед. об-во России, 1999. – 288 с.
  13. Митина Л.М. Психология профессионального развития учителя. – Москва : Флінта, 1998. – 200с.
  14. Мільто Л.О. Педагогічний артистизм: Методичні рекомендації. – Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. – 30 с.
  15. Мільто Л.О. Методика розв'язання педагогічних задач: Навч. посібник. – 2-ге вид. переробл. і доп. – Харків : Ранок, 2004. – 152 с.
  16. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.; За ред. І.А.Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переобл. – Київ : Вища школа, 2004. – 422 с.
  17. Педагогічна професія і особистість учителя: Методичні рекомендації / Укл. Н.В. Гузій. – Київ : НПУ, 2000. – 19 с.
  18. Педагогічна творчість і майстерність: Хрестоматія / Укл. Н.В.Гузій. – Київ : ІЗМН, 2000. – 168с.
  19. Передовий педагогічний досвід: теорія і методика / За ред. Л.Я.Момот. – Київ : Радянська школа, 1990. – 141 с.
  20. Рогов Е.И. Личность учителя: теория и практика. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 512 с.
  21. Семиченко В.А. Брюховецька О.В., Слісаренко О.С. Педагогічна майстерність викладача вищої школи : Навч. посібник / В.А.Семиченко, О.В.Брюховецька, О.С.Слісаренко, А.Ш.Кудусова. – Вінниця : Планер, 2010. – 674 с.
  22. Сидоренко В.Х. Теоретичні та технологічні основи професійно-педагогічного спілкування: Методичні рекомендації. – Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. – 50 с.
  23. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник. – Київ : Міленіум, 2006. – 346 с.
  24. Теслюк В.М., Лузан П.Г., Шовкун Л.М. Основи педагогічної майстерності: навч.посіб. Київ : НААККіМ, 2010. – 244 с.
  25. Теоретичні основи професійно-педагогічної діяльності: Методичні рекомендації / Автор-укладач Н.В.Гузій. – Київ : НПУ, 2001. – 17 с.
  26. Технологічні основи професійно-педагогічної діяльності: Методичні рекомендації / Автор-укладач Н.В.Гузій. – Київ : НПУ, 2001. – 19 с.
  27. Учителю о педагогической технике / Под ред. Л.И.Рувинского. – Москва : Педагогика, 1987. – 160 с.
- Допоміжні:*
1. Бухвалов В.А. Алгоритмы педагогического творчества: Кн. для учителя. – Москва : Просвещение, 1993. – 96 с.

2. Грехнев В.С. Культура педагогического общения: Кн. для учителя. – Москва : Просвещение, 1990. – 142 с.
3. Добрович А.Б. Воспитателю о психологии и психогигиене общения. – Москва : Просвещение, 1987. – 205 с.
4. Елканов С.Б. Основы профессионального самовоспитания будущего учителя. Москва : Просвещение, 1989. – 143 с.
5. Зимняя И.А. Педагогическая психология. – Москва : Логос, 1999. – 384 с.
6. Иванова Е.К. Основы педагогического мастерства: тексты лекций. – Чебоксары : Изд-во Чувашского гос. ун-та, 2001. – 216 с.
7. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении. – Москва : Просвещение, 1987. – 144 с.
8. Кічук Н.В. Формування творчої особистості вчителя. – Київ : Либідь, 1991.–96с.
9. Кнебель О.М. Пoesия педагогики. – Москва :ВТО, 1976. – 527 с.
10. Ковальова І.О. Образ педагога. – Х. : Антіква, 2002. – 276 с.
11. Ковальчук О.М. Формування педагогічної техніки засобами театральної педагогіки. – Ніжин : НДПУ, 2001. – 126 с.
12. Кондратенков А.Е. Труд и талант учителя. – Москва : Просвещение, 1989. – 208 с.
13. Кузьмина Н.В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения. – Москва : Высш. шк., 1989. – 119 с.
14. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. – Москва : Высш. шк., 1990. – 162 с.
15. Кузьмина Н.В. Способности, одаренность, талант учителя. – Л. : Знание, 1985. – 32 с.
16. Кухарев Н.В. На пути к профессиональному совершенству. – Москва : Просвещение, 1990. – 159 с.
17. Лабунская В.А. Невербальное поведение: социально-перцептивный подход. – Ростов-на-Дону : Изд-во Рост.ун-та, 1986. – 135 с.
18. Левитан К.М. Личность педагога: становление и развитие. – Саратов . Изд-во Саратов. ун-та, 1990. – 168 с.
19. Леонтьев А.А. Педагогическое общение. – Москва : Знание, 1979. – 48 с.
20. Маркова А.К. Психология труда учителя. – Москва : Просвещение, 1994. – 192 с.
21. Мышление учителя: Личностные механизмы и понятийный аппарат / Под ред. Ю.Н.Кулюткина, Г.С.Сухобской. – Москва : Педагогика, 1997. – 104 с.
22. Наумов Б.Н. Педагогическая деятельность как целостный процесс: Уч. пособ. – Харьков : Основы, 1992. – 80 с.
23. Педагогічна майстерність учителя: Навчальний посібник /За ред. проф. В.М.Гриньової, С.Т.Золотухіної. – Вид. 2-ге. випр. і доп. – Харків : “ОВС”, 2006. – 224 с.
24. Пехота Е.Н. Индивидуальность учителя: теория и практика. – Николаев : Лицей, 1997. – 144 с.
25. Поташник М. М. Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт. – Київ : Рад.школа, 1988. – 185 с.
26. Раченко И.П. Принципы научной организации педагогического труда. – Київ : Рад.школа, 1989. – 190 с.
27. Рыбакова М.М. Конфликт и взаимодействие в педагогическом процессе. – Москва : Просвещение, 1991. – 127 с.
28. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності: Навч. посіб. – Київ : Вища шк., 2004. – 335 с.
29. Скульский Р.П. Підготовка майбутніх учителів до педагогічної творчості. – Київ : Вища школа, 1992. – 132 с.
30. Слово про вчителя / Укл. О. Т. Губко. – К. : Рад.школа, 1985. – 255 с.
31. Темина С.Ю. Основы подготовки будущего учителя к педагогическому творчеству. – Москва : Спутник, 2001. – 42 с.
32. Троцко Г.В. Педагогічна майстерність. – Харків : ХДПУ, 1995. – 117 с.

33. Харькин В.Н. Педагогическая импровизация: Учеб. пособ. – Москва : Магистр, 1992. – 159 с.
34. Шварц И.С. Внушение в педагогическом процессе: Учеб. пособие к спецкурсу. – Пермь : Перм.гос.пед.ин-т, 1971. – 304 с.
35. Яковлева Н.М. Теория и практика педагогического творчества: Учеб. пособие к спецкурсу /Челяб.гос.пед.ин-т. – Челябинск : ЧГПИ, 1987. – 67 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.pidruchniki.ws>
2. <http://www.ebooktime.net>
3. <http://www.posibnyky.vntu.edu.ua>
4. <http://www.twirpx.com>
5. <http://www.google.com.ua>
6. <http://www.nbu.gov.ua>
7. <http://www.osvita.ua>
8. <http://www.vocabulary.ru>
9. <http://www.mgu.com.ua>

Приклади вправ та завдань для психологічного забезпечення розвитку компонентів готовності студентів до творчості у професійній діяльності

1. Приклади вправ та завдань з формування мотивації творчих досягнень

Вправа 1.

Згадайте випадок зі свого життя, коли ви переживали значний успіх. Заплющіть очі та уявіть собі це яскраво. Створіть у своїй уяві цю “картинку”. Зверніть увагу на розмір, точність і якість цієї картинки, на ті рухи, звуки, переживання, котрі їх супроводжують.

Далі поміркуйте про мету, якої ви зараз прагнете досягти. Уявіть її чітко. Прокрутіть в уяві картинку досягнення цієї мети.

Уявно розмістіть останню картинку до попередньої. Ваше завдання полягає у накладанні цих двох картинок одна на одну та пережити такі ж радісні почуття, задоволеність від майбутнього успішного завершення справи які ви відчували у минулому досвіді.

Вправа 2.

Попросіть себе виконати щось для вас важливе. Використовуйте прохання та схвальні оцінки на кшталт “Ти будеш молодець, якщо це зробиш”, “Тобі буде не легко, але ти справишся”, “будь-ласка постарайся”.

Запишіть декілька найбільш впливових звернень до самого себе.

Виробіть власні правила самопереконання або прохання до самого себе.

Вправа 3.

Для вироблення власної “технології створення ситуації успіху” спробуйте:

- 1) спланувати досягнення певної мети або етапу її досягнення. Обирайте сету середньої складності, оскільки досягнення “легких” цілей не переживається як успіх, а дуже складних – може бути нереальним.
- 2) Докладіть зусиль, щоб досягти такої мети та успішно виконати поставлене завдання. Подумайте з якими труднощами вам довелося впоратися.

- 3) Розбийте цю мету на декілька проміжних етапів та усвідомте важливість кожного з них для досягненні мети.
- 4) Визначте кілька показників, за якими ви змогли б фіксувати бодай незначні позитивні зрушення у справі. Це додає азарту й додаткової спонукальної сили .
- 5) Похваліть самого себе за те, що досягли навіть незначного успіху та відзначте це якоюсь “нагородою”, “призом”.

II. Вправи та завдання на розвиток креативності та творчого інтелекту

Вправа 1. “Застосування предметів”.

За 2-3 хвилини учасникам треба знайти якомога більше застосувань якогось предмету та засисати їх, а потім обговорити отримані результати (чи складно було придумувати застосування звичайним речам, про що це змусило вас задуматися, які варіанти застосування виявилися найбільш оригінальними).

Вправа 2. “Чотири крапи”.

Кожний студент виконує завдання на папері з’єднати чотири крапки, які утворюють квадрат трьома прямими лініями, не відриваючи руки, що олівець чи ручка повернулися у вихідну точку. Кому вдається це зробити потім ділиться враженнями як він здогадався вийти за межі простору.

Вправа 3. “Творче життя”

5-6 осіб об’єднуються у групи та виконують завдання: колективно сформулювати перелік практичних рекомендацій, які дозволять зробити власне життя більш творчо насиченим .

III. Вправи та завдання для підвищення впевненості у собі

Вправа 1. Афірмація на успіх.

Афірмація (від лат. affirmation – підтвердження) – це коротка фраза, яка при багаторазовому повторенні закріплює у підсвідомості певний позитивний образ, настанову, витісняючи їх негативні прототипи.

Заведіть спеціальний записничок для фіксування афірмацій, які налаштовують вас на позитив ата регулярно повторюйте їх хоч б подумки на кштал “Я сильний і розумний”, “Я готовий до цього” тощо.

Вправа 2. Постановка цілей.

Щоденно придумуйте собі декілька завдань на наступний день але вони повинні мати для вас певні складності, виводити вас “із зони комфорту”.

Спостерігайте за собою. З часом ви помітите, що взмозі впоратися із численними завданнями, які до того здавалися малоймовірними для успішного виконання.

IV. Вправи та завдання на розвиток організаційно-комунікативних здібностей.

Вправа 1. “Заборона наказового способу спілкування”.

Складіть декілька фраз, які висловлюють наказовий спосіб комунікації, наприклад “дай мені спокій”, “обов’язково зателефонуй, якщо затримуєшся”.

Потім знайдіть їм альтернативну словесну конструкцію без наказовості.

Відрефлексуйте: з якими труднощами стикалися при формулюванні таких фраз; чому може навчити виконання такої вправи.

Вправа 2. “Інтерв’ю”.

Студенти поділяються на пари та по черзі протягом 5-10 хвилин ставлять одне одному питання різної тематики.

Обговорення та рефлексія: учасники діляться враженнями у якій ролі вони відчували себе комфортніше і чому; чи були питання, на які вам не хотілося відповідати і навпаки вам хотілося б щось розповісти, а вас про це не запитали.

Вправа 3. “Подарунок жестами”.

Учасники розташовуються по колу і по черзі “щось дарують” своєму сусіду, показуючи це у невербальний спосіб за допомогою міміки, жестів, рухів.

Додаток Г
Емпіричні дані щодо динаміки розвиненості готовності студентів ЕГ
до творчості у професійній діяльності
за результатами формувального етапу ДЕР

Таблиця Г.1

Динаміка рівнів готовності студентів до творчості у професійній діяльності
(експериментальна група)

Студен- ти	Рівні компонентів готовності студентів ЕГ до творчості у професійній діяльності											
	№ з/п	К-1	К-1*	КЗ-1	К-2	К-2*	КЗ-2	К-3	К-3*	КЗ-3	К-4	К-4*
1	3	3	0	2	3	1	2	3	1	2	2	0
2	2	3	1	1	3	2	2	2	0	2	3	1
3	2	3	1	1	3	2	1	2	1	1	3	2
4	2	2	0	2	2	0	1	2	1	2	2	0
5	2	3	1	3	3	0	2	3	1	2	3	1
6	2	3	1	1	2	1	2	2	0	1	2	1
7	3	3	0	3	3	0	2	3	1	3	3	0
8	2	2	0	2	3	1	2	2	0	2	3	1
9	2	3	1	2	3	1	3	3	0	3	3	0
10	2	3	1	3	3	0	2	2	0	1	2	1
11	1	2	1	1	3	2	2	3	1	1	2	1
12	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1
13	1	2	1	2	3	1	1	2	1	2	3	1
14	2	3	1	3	3	0	3	3	0	2	3	1
15	3	3	0	3	3	0	3	2	-1	2	2	0
16	1	3	2	1	2	1	1	2	1	2	3	1
17	1	2	1	1	2	1	2	3	1	2	3	1
18	2	1	-1	1	2	1	1	1	0	1	2	1
19	3	3	0	2	3	1	3	3	0	3	3	0
20	1	1	0	1	1	0	1	1	0	1	1	0
21	3	3	0	2	3	1	2	3	1	2	3	1
22	2	3	1	1	3	2	2	2	0	2	3	1
23	2	2	0	1	3	2	1	2	1	1	3	2
Сумарний показник зростання			13			21			11			18
Середнє значення показника зростання			0,57			0,91			0,48			0,78

Примітки:

1 – низький рівень; 2 – середній рівень; 3 – високий рівень.

К-1 – мотиваційний, К-2 – креативно-особистісний, К-3 – афективний, К-4 – конативний рівні компонентів готовності студентів ЕГ до творчості у професійній діяльності (до формувального етапу ДЕР);

К-1* – мотиваційний, К-2* – креативно-особистісний, К-3* – афективний, К-4* – конативний рівні компонентів готовності студентів ЕГ до творчості у професійній діяльності (після формувального етапу ДЕР);

КЗ-1, КЗ-2, КЗ-3, КЗ-4 – коефіцієнти динаміки змін рівнів компонентів готовності студентів ЕГ до творчості у професійній діяльності.

Таблиця Г.2

Узагальнені емпіричні дані щодо динаміки рівнів готовності студентів ЕГ до творчості у професійній діяльності за усіма компонентами (до і після формувального етапу ДЕР)

рівні	К-1		К-1*		К-2		К-2*		К-3		К-3*		К-4		К-4*	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
3	5	21,73	15	65,21	5	21,73	17	73,91	4	17,39	10	43,48	2	8,70	15	65,21
2	13	56,52	6	26,09	8	34,73	5	21,73	12	52,17	11	47,82	14	60,87	7	30,34
1	5	21,73	2	8,70	10	43,48	1	4,35	7	30,34	2	8,70	7	30,34	1	4,35
Разом	23	100	23	100	23	100	23	100	23	100	23	100	23	100	23	100

Таблиця Г.3

Кореляція парних вибірок компонентів готовності студентів ЕГ до творчості у професійній діяльності до формувального етапу ДЕР

Пари	Компоненти	кількість осіб	Коефіцієнт кореляції	Рівень значущості
1	К-1 & К-2	23	0,45	$p < 0,05$
2	К-1 & К-3	23	0,48	$p < 0,05$
3	К-1 & К-4	23	0,45	$p < 0,05$
4	К-2 & К-3	23	0,52	$p < 0,05$
5	К-2 & К-4	23	0,47	$p < 0,05$
6	К-3 & К-4	23	0,48	$p < 0,05$

Таблиця Г.4

Кореляція парних вибірок компонентів готовності студентів ЕГ до творчості у професійній діяльності після формувального етапу ДЕР

Пари	Компоненти	кількість осіб	Коефіцієнт кореляції	Рівень значущості
1	К-1 & К-2	23	0,48	$p < 0,05$
2	К-1 & К-3	23	0,58	$p < 0,05$
3	К-1 & К-4	23	0,48	$p < 0,05$
4	К-2 & К-3	23	0,56	$p < 0,05$
5	К-2 & К-4	23	0,59	$p < 0,05$
6	К-3 & К-4	23	0,50	$p < 0,05$

Додаток Д
Емпіричні дані щодо динаміки розвиненості готовності студентів КГ
до творчості у професійній діяльності
за результатами формувального етапу ДЕР

Таблиця Д.1

Динаміка рівнів готовності студентів до творчості у професійній діяльності
(контрольна група)

Студен- ти	Рівні компонентів готовності студентів КГ до творчості у професійній діяльності											
	№	К-1	К-1*	КЗ-1	К-2	К-2*	КЗ-2	К-3	К-3*	КЗ-3	К-4	К-4*
1	3	3	0	2	3	1	2	3	1	2	3	1
2	2	2	0	2	2	0	2	1	-1	2	2	0
3	1	1	0	1	1	0	1	2	1	1	1	0
4	2	2	0	3	3	0	2	2	0	2	3	1
5	2	2	0	3	3	0	2	3	1	2	3	1
6	2	2	0	1	1	0	1	2	1	1	3	2
7	3	3	0	2	2	0	2	1	-1	3	1	-2
8	1	1	0	1	1	0	2	2	0	1	2	1
9	2	3	1	2	2	0	3	3	0	3	2	-1
10	2	2	0	1	1	0	2	2	0	1	2	1
11	2	3	1	3	2	-1	2	2	0	2	3	1
12	3	2	-1	2	3	1	2	2	0	2	2	0
13	1	1	0	1	1	0	2	2	0	1	1	0
14	2	2	0	3	3	0	3	3	0	2	2	0
15	3	3	0	3	3	0	3	3	0	2	2	0
16	1	1	0	1	1	0	1	1	0	2	2	0
17	1	2	1	2	2	0	1	2	1	2	1	-1
18	2	1	-1	1	1	0	2	1	-1	1	1	0
19	2	3	1	1	2	1	3	3	0	3	3	0
20	1	3	2	1	1	0	1	3	2	2	2	0
Сумарний показник зростання			4			2			4			4
Середнє значення показника зростання			0,2			0,1			0,2			0,2

Примітки:

1 – низький рівень; 2 – середній рівень; 3 – високий рівень.

К-1 – мотиваційний, К-2 – креативно-особистісний, К-3 – афективний, К-4 – конативний рівні компонентів готовності студентів ЕГ до творчості у професійній діяльності (до формувального етапу ДЕР);

К-1* – мотиваційний, К-2* – креативно-особистісний, К-3* – афективний, К-4* – конативний рівні компонентів готовності студентів ЕГ до творчості у професійній діяльності (після формувального етапу ДЕР);

КЗ-1, КЗ-2, КЗ-3, КЗ-4 – коефіцієнти значущості динаміки змін рівнів компонентів готовності студентів ЕГ до творчості у професійній діяльності (до і після формувального етапу ДЕР).

Таблиця Д.2
Узагальнені емпіричні дані щодо динаміки рівнів готовності студентів КГ
до творчості у професійній діяльності за усіма компонентами
(до і після формувального етапу ДЕР)

рівні	К-1		К-1*		К-2		К-2*		К-3		К-3*		К-4		К-4*	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
3	14	20,0	7	35,0	5	25,0	6	30,0	4	20,0	7	35,0	3	15,0	6	30,0
2	10	50,0	8	40,0	6	30,0	6	30,0	11	55,0	9	45,0	11	55,0	9	45,0
1	6	30,0	5	25,0	9	45,0	8	40,0	5	25,0	4	20,0	6	30,0	5	25,0
Разом	23	100	23	100	23	100	23	100	23	100	23	100	23	100	23	100

Таблиця Д.3

Кореляція парних вибірок компонентів готовності студентів ЕГ
до творчості у професійній діяльності до формувального етапу ДЕР

Пари	Компоненти	кількість осіб	Коефіцієнт кореляції	Рівень значущості
1	К-1 & К-2	20	0,49	p<0,05
2	К-1 & К-3	20	0,52	p<0,05
3	К-1 & К-4	20	0,40	p<0,05
4	К-2 & К-3	20	0,44	p<0,05
5	К-2 & К-4	20	0,41	p<0,05
6	К-3 & К-4	20	0,44	p<0,05

Таблиця Д.4

Кореляція парних вибірок компонентів готовності студентів КГ
до творчості у професійній діяльності після формувального етапу ДЕР

Пари	Компоненти	кількість осіб	Коефіцієнт кореляції	Рівень значущості
1	К-1 & К-2	23	0,48	p<0,05
2	К-1 & К-3	23	0,51	p<0,05
3	К-1 & К-4	23	0,43	p<0,05
4	К-2 & К-3	23	0,43	p<0,05
5	К-2 & К-4	23	0,41	p<0,05
6	К-3 & К-4	23	0,45	p<0,05

Анотація

Гузій Н.В. Психологічне забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності. – На правах рукопису.

Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 053 “Психологія”. – Київський національний торгово-економічний університет, Київ, 2020.

У магістерській роботі представлено результати дослідження психологічного забезпечення готовності студентів до творчості у професійній діяльності як актуальної проблеми психологічної науки і практики: визначено сутність та структуру досліджуваної дефініції; обґрунтовано програму емпіричного дослідження та його психодіагностичний інструментарій; виявлено стан розвиненості компонентів готовності студентів до творчості у професійній діяльності; апробовано програму формувального експерименту.

Ключові слова: студенти, ЗВО, психологічне забезпечення, професійна діяльність, творчість.

Abstract

Huziy N. V. Psychological security of the students' preparedness for creativity within occupational activity. – Manuscript copyright.

Graduation qualification thesis on obtaining the master's educational degree; major 053 Psychology. – Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, 2020.

The master's thesis presents the results of psychological support for the students' creativity preparedness within occupational activity as a current issue of psychological study and practice: the essence and structure of the aforementioned definition was distinguished; the programme of empirical research and its psychodiagnostic tools array were justified; the state of the component maturity of the students' preparedness for creativity within occupational activity was revealed; education and nurturing programme of experimentally implemented.

Key words: students; higher education institutions (HEI); psychological security/support; occupational activity; creativity.

